

Josef ŠAMÁNEK¹

ODRAZY SEXUALITY V ARCHITEKTUŘE A UMĚNÍ

Anotace

Sexualita je fenomén, který dává život a celý jej prostupuje. Tato skutečnost je obecně známá o umění, avšak ačkoli existuje, s architektonickou tvorbou a s vnímáním architektury se tato souvislost zpravidla neuvádí. Ve studii autor tyto stopy hledá a nalézá je jako jednu z podstat nejen výtvarných, ale i jiných umění v základech jejich speciálních estetik, především v estetice tvorby tvarů. Tvary, obecně pojaté jako tzv. figury, jsou prvky vyjadřování i vnímání v každé, nejen umělecké, komunikaci. Jeden z původů jejich estetického i uměleckého působení nalézá autor také v „sexualitě“ každé umělecké figury. Upozorňuje a zdůvodňuje toto působení a tyto poznatky poskytuje jako jeden z prostředků v estetice umělecké a speciálně architektonické tvůrčí činnosti.

Annotation

Sexuality is a phenomenon that creates life and permeates through it. This fact is generally known about arts, however though it exists, these relations with architectural works and architecture perception are not usually mentioned. Author of the study looks for and finds these marks as one of the substances of not only fine arts but also other arts, in foundations of their special aesthetics, mainly in aesthetics of shape creation. Shapes, generally approached as so called figures, are the elements of expression and perception in every not only arts communications. One of the origins of their aesthetical and arts impact is found by the author also in “sexuality” of every arts figure. He points out and reasons these impacts and provides this information as one of the means in artistic aesthetics and especially in architectural creative activity.

1 ÚVOD

Podle taoistického učení každá věc, jev i celý vesmír, obsahují současně vždy dva principy protikladné principy, které se navzájem doplňují. Navzájem se prolínají tak, že každý z nich obsahuje část druhého. Těmito principy jsou jin a jang. Západní kultura došla k podobnému poznání, jenže oba principy považuje za protikladné, navzájem soupeřící. Jin a jang jsou reprezentovány vlastnostmi, které také běžně vnímáme jako ženské (jin) a mužské (jang), v rozšíření je pak ženské jin charakterizováno také tmavostí, přijímáním, odstředivostí do kosmu atd., mužské jang světlostí, dáváním a dostředností sil z kosmu do Země.

Mezi dvojicemi naznačenými v předchozím, jsou také odlišné, ale navzájem se doplňující dvojice skupina jevů souvisejících s myšlením a rozumem a skupina jevů citových a duchovních. City souvisejí s vnímáním krásy (v rozsahu od nekrásy, šerednosti) k duchovní sféře, souvisejí s rozjímáním. Vnímání krásy je součástí interakcí člověka s vnějším světem, rozjímání a prožívání je záležitostí ponoření se člověka do vlastního nitra. Krásu jako nezbytnou součást svých citových a duchovních potřeb člověk čerpá z kontaktů se všemi jevy a vlastnostmi, které vnímá. Nejúčinnějším koncentrátem pro citové a duchovní zážitky krásy je všechno umění – a s ním také související architektura.

I bez souvislostí s učením o dvojici jin-jang obdobně cítíme i prožíváme rozdílnost a koexistenci ženského a mužského principu a uvědomujeme si, že některé věci jsou slabé, jiné silné, některé příjemné, jiné méně příjemné, něco je krásné, jiné nekrásné nebo odpuzující. Krása však není objektivní a nezávislou substancí věcí, pocit z ní je výsledkem poměrování vlastních měřítek

¹ Doc. Ing. arch. Josef Šamánek, CSc., tel.: +420 596 719 640, e-mail: ingarchsamanek@volny.cz

člověka s představami různého původu a vývojového procesu v samotném člověku. Jedním z těchto zdrojů je z přirozených důvodů. Žena, nikoli konkrétní, ale abstrahovaná a idealizovaná. Již od nejzazších počátků člověka existovali zajisté jedinci se zvláštní citlivostí a schopností vytvářet ideály, kterými se postupně kultivovalo celé společenství. Snadno napadne spojit představy krásna a nekrásna s představou ženského a mužského, s jistou představou ženskosti a mužskosti, tedy se sexualitou. Nejsnadněji se tento princip dá aplikovat v umění. Tato blízkost není náhodná. Freudovo učení klade sexuální podtext sice do hlubokého podvědomí, tzv. „nevědomí“, ale přitom je považuje za všeobecný základ téměř každého našeho lidského myšlení, cítění i chování a jednání. Ženská a mužská spojitost a současně také odlišnost, jsou podloženy i biologicky rozdílností a podobností dvojic chromosomů X a X nebo X a Y, které obě pohlaví odlišují – a jejich existence je podmínkou, aby vznikla energie, která otevře nový život.

Naším cílem je ozřejmit souvislosti s ženským a mužským principem, symboly určitých základů estetiky, které Vitruvius¹ formuloval jako konkrétní návody a zákonitosti, avšak my je můžeme formulovat jako principy ke svobodnému a rozmanitému použití a rozvíjení – a to nejen v architektuře či ve výtvarném umění, ale jako obecné principy všeho umění².

¹ Vitruvius: Deset knih o architektuře.

² Má-li náš záměr být úspěšný, tj. prakticky použitelný, nemůžeme zůstat jen u obecné proklamace, ale musíme se svou analýzou dotknout také případů, které jsou i mimo oficiální kulturu, a jevů – a to v podrobnosti, jaká se v této oblasti obvykle v reprezentační literatuře nevyskytuje, ale umělci při své tvorbě do ní musí vniknout. Nepublikujeme tedy svou zálibu, ale nutnost danou tématem, smyslem a typem této práce.

2 UMĚNÍ A SEXUALITA

2.1 Architektura je řemeslem i uměním³

Architektura kromě své užitnosti je do různé míry také na jedné straně stavitelstvím, na druhé straně také výtvarným uměním. Všechny

Druhy umění podléhají v podstatě stejným, nebo sobě velmi podobným názorům, a používají v podstatě tytéž prostředky, pouze ve „znění“ možnosti a způsobů svého vyjadřování. Nepovažujeme tedy za vhodné jednat o architektuře izolovaně od všech ostatních umění, ale vytyčit a pojednat do určité míry jejich společné vlastnosti a možnosti, a pak vytknout varianty použitelné pro architekturu a přidat to, co je pro ni specifické. Zaměříme se v této stati na umění a architekturu, a pak na sexualitu v umění⁴.

³ Je-li architektura naším hlavním tématem, je nutno osvětlit, jak uvažujeme vztah mezi architekturou a uměním. I když architektura není uměním ve smyslu volného umění, je v ní obsaženo také určité umění. Především, výtvarné. Cokoli je zde řečeno o kterémkoli druhu umění, vztahuje se také k architektuře, i když v jejím specifickém „jazyku“, v jejích tvůrčích prostředcích.

⁴ Tato studie je součástí širší autorovy studie na téma „Od biologických reflexů přes stavitelství a architekturu k umění“. (rozpracovaný rukopis).

2.2 Sexualita

Sexualita je fenomén, který je podstatnou součástí života. Není jeho nezbytnou součástí, je však nutnou součástí jeho vyšší kvality⁵. Nejjednodušší živí tvorové se množí pouhým dělením nebo jinými způsoby, než spojením dvou jedinců různého pohlaví. Pokud však je taková možnost, dává příroda přednost tomuto způsobu, který umožňuje vznik genetických variant, z nichž pak vzejdou jedinci zvláště odolní a udržující existenci druhu. Při pouhém dělení vznikají jedinci naprosto stejní, klony, náchylní k hromadnému podlehnutí týmž nebezpečím.. Dvoupohlavní sexualita je tak původcem vývoje a rozdílnosti druhů i nejrůznějších variant živých organismů. Tento způsob je společný jak rostlinám, tak i všem živočichům, tedy i člověku. Jde o princip dvojpolarity, rozdílnosti v jednotě, kterou dochází k určitému napětí mezi potencionály, jde o princip, který Číňané již dávno vyjádřili dvojpojemem jin a jang. Toto napětí je vlastním zdrojem životní energie a trvalosti všeho obecně i konkrétně chápaného pohybu, vývoje a změn i obměn. Nejen fyzikálních, ale také „pohybů“ povahy citové, intelektuální a duchovní, pohybů racionálních i iracionálních, kterými žije. zejména člověk. Jak jedinec, tak různá lidská společenství a při postupující globalizaci celé lidstvo. Ze všech možných oblastí lidských aktivit nás zde zajímá oblast architektury, kterou však nelze oddělit od umění, za které považujeme všechny tvůrčí aktivity, vytvářející nové skutečnosti. Sexualita jako jeden ze základních podmínek života, prolíná celý život v mnohem více případech, než jsme si toho vědomi, a její stopy lze nalézt v různých podobách. Do vědomí vstupuje nárazově buď jako náš záměr, anebo bezděčně, ale vyhnout se jí nemůžeme. Jako pramene života by její nepřítomnost znamenala jeho konec..

⁵ Považujeme za žádoucí poznamenat, že se v pojednání zabýváme pouze normální sexualitou, nikoli sexualitou mimo přírodní zákonitosti, i když třeba společenské v některých společenských, náboženských nebo etnických názory mohou být z různých důvodů jiné. Naším tématem však nejsou žena ani muž jako takoví, ani sexuální chování, apod., ale tělesné tvary a projevy, jako zvuky, pohyby, mimika, vůně a pachy, apod., a typické genderové odlišnosti charakteristické pro jednotlivá pohlaví ve funkcích estetických a uměleckých výrazových prostředků, tj. tzv. estetických a uměleckých figur

2.3 Umění, estetika a sexualita

Sexualita prolíná celou bytost člověka jak po stránce fyzické, tak po stránkách citových, mentálních i duchovních, takže zřetelně vždy a vždy je rozeznatelná mužskost a ženskost. Tato odlišnost není však vždy předmětem zájmu. Předpokladem otevření zájmu je, aby jednak její nositel, jednak její vnímatel - z vůle vlastní nebo z vnějšího impulsu byli na toto hledisko naladěni a tak získalo . dostatečnou váhu a prioritu v celém komplexu jiných současných zájmů nebo vlivů. Stejně, jako podmínkou vzniku uměleckého díla je, aby tvůrce měl úmysl umělecké dílo vytvořit. Podobně je tomu s estetikou, jejíž kritéria sice vztahujeme i na jevy, které nevznikly jako dílo člověka. Míra estetické hodnoty je soud nad výsledkem lidského úsilí a úmyslu, které ovšem příroda nemá. Estetika je lidský velmi proměnlivý a relativní názor⁶.

⁶ Relativitu vnímání estetické kvality dokazuje osud stěžejního uměleckého díla Picassova, Avignonské slečny, které sám autor i jeho umělečtí přátelé považovali za dílo naprosto nepodařené, škaredé, neestetické, neumělecké (a autor je proto ani nevystavil) – až teprve po letech tiž umělečtí přátelé v něm našli dosud nebývalé a neznámé estetické hodnoty. Picasso se tak stal tvůrcem a zakladatelem nových estetických měřítek a . obraz se stal zakladatelem moderní estetiky (viz T. Kulka: Umění a kýč, T. Kulka: Umění a falsum) Estetika je tedy věc názoru, společenské nálady, zvyku apod., podléhá módě doby. Stejně je tomu s pojmáním krásy, škaredosti nebo vůbec zajímavosti, společenské přípustnosti nebo nepřípustnosti apod. Ze sexuálního pohledu sama sexuální skutečnost, pohlavní rozdílnost, je však daná, obsažena v jejím nositeli a vyjádřena tvary i pohyby těla, všemi prostředky komunikace, tělesnými smysly, mluvou, způsoby vnímání, cítění,

myšlení, jednání, chování i náklonnostmi, např. k mystice atd. Na všechny tyto jevy mohou odkazovat umělecké figury odvozené z mužských nebo ženských sexuálních znaků a jim příslušejících vlastností a projevů.

Je proto naprosto přirozené, že sexualita je jedním z nejmohutnějších zdrojů umělecké tvorby, dokonce ovlivňuje také architektonickou tvorbu. Není však trvale přítomná u žádné živé bytosti, vyskytuje se jen v určitých okamžicích. Záleží na tom, zda sám nositel svou sexualitu právě nevnímá, nebo ji vnímá jako okamžitou prioritu. Sexualita se kromě hlavních znaků projevuje také v dalších attributech (např. v úpravě, v oblečení, ve zdobení, ve slovních projevech). K přesunu priorit dochází z vlastních vnitřních příčin citových, mentálních i duševních, anebo z různých vnějších podnětů).

2.4 Všudypřítomnost sexuality

Přesto, že prioritou sexualita je proměnlivá, sama sexualita je stále přítomná a sále se projevuje. Lze ji zjevnou nebo skrytou nalézt také v každém uměleckém díle..Může být v díle obsažena nebo cílevědomě uplatněna od pouhých náznaků, které ji vůbec nijak nezdůrazňují, ani k ní neodkazují, je skryta pouze v estetice díla, až po pornografii nejrozličnějšími způsoby. Nezmiňujeme se tím o případech, jakými jsou např. portréty, díla, ve kterých jsou podstatou různé výjevy atd., v nichž hledisko sexualita vůbec nepřipadá v úvahu. Přesto v jejich provedení, v jejich výrazu mohou být sexuální prvky – nikoli pro ně samy, ale proto, aby daly dílu určitý ráz, vytvořily základní pocity vnímatele (dílo je jemné, hrubé atd.),. Ve smyslu hlediska, které sledujeme, mohou sexuální výjevy, anebo jen pouhé „náboje“ prvků díla vyvolávat různé přístupy, chápání a pocity:

- ženské nebo mužské elementy jsou nositeli nebo představiteli (figurami) vlastností, na které se odkazuje (síly, lásky, libeznosti, mateřství, krásy, ladné plynulosti nebo údernosti atd.),
- jsou podtextem, který zvýší a přitažlivost, tedy určitým kalkulem ve prospěch uplatnění díla (jinak neodůvodněný prvoplánový odkaz, např.zmínka, tvar, vlastnost apod., např. v reklamě),
- je vyjádřením, které více či méně souvisí se smyslem a cílem díla (díla o lásce, boji, o funkci architektonického díla, líčícího, znázorňujícího nebo zobrazujícího např. o způsobu života starořímských patricijů, tureckých pašů, rodiny v islámské zemi, nevěstince, sex-shopu apod.),
- jsou abstraktním symbolickým vyjádřením, které má funkci od odkazu až po prvoplánově vyjádření, pouhého sdělení, anebo hodnocení různým způsobem– od ironie přes kritiku až po věcné sdělení bez jiného záměru,
- je pouhou rekvizitou ve funkci figury v surrealistickém vyjadřování (souvisí bezprostředně s Freudovou naukou o podvědomí vázaném nejčastěji právě na sexualitu jako jeden z primárních hybatelů života),
- má funkci afrodiziaka účinkujícího v různé míře od pouhého podráždění až po vyvolání silné touhy nebo potřeby, anebo také v kritickém nebo ironickém pohledu (přímé zobrazení sexuálních znaků od nejjemnějších přes druhotné až po prvotní pohlavní znaky),
- je prostředkem prvoplánové provokace sexuálního vzrušení (v pornografickém podání různé intenzity a v různé míře vkusu až nevckusu a odpornosti). V této souvislosti jsou tyto pohledy a míry ovlivněny normami konkrétního společenství. Zpravidla nemají tyto prostředky a výrazy umělecký cíl ani umělecké zájmy, a jsou společenstvím vykázány do oblasti tzv. pouliční nebo záchodové tvorby.

Umělecké nebo i jen tvůrčí způsob vyjádření sexualita se rozprostírá v určité stupnici. Závisí na volbě způsobu a míry v předchozím uvedených účinků a na morálce společenství, která z tohoto hlediska různě hodnotí jednotlivé partie lidského těla, jinak mužského a jinak ženského a způsob i cíl a smysl jejich podání v díle.. Ženské tělo a jeho partie jsou v naší kultuře považovány za více sexuální než mužské tělo, v mimotělesných, znacích (v projevech citových, mentálních, duchovních)

tento rozdíl má sice menší společensky morální zábrany, avšak existuje. Sexualita, vztah k sexualitě, nebo míra, jakou má sexualita působit na vnímatele, může být naznačena.

- přímo nebo nepřímo (sexuálními znaky nebo vlastnostmi a atributy vyplývajícími ze sexuality – pravdivými nebo falešnými, např. u transvestitů apod.),
- prostřednictvím sexuality lidských figur (osobami, tělesnými partiemi, tělesnými nebo osobnostními znaky apod.),
- nepřímým vyvoláním sexuálních pocitů nebo asociací, pouhé naladění vnímatele na sexuální citlivost uměleckými tvůrčími figurami, které nemají sexuální povahu, ale vyvolávají sexuální pocity (hebkost materiálů, jejich různými barvami, druhem a znázorňujícími, zobrazovacími nebo asociačními tvary figur)

Přitom různými způsoby a v různé intenzitě

- skrytě – zcela nesexuálním náznakem, nepřímou figurou, symbolicky apod. (druhem oblečení, částí oděvu, způsobem provedení oděvu – tzv. „sexy“, např. přilehlostí, ale i jinak, gestem, atributem – např. prstenem, náhrdelníkem, vlasovou sponou, atd.),
- náznakem odkazujícím přímo na sexualitu (např. způsobem výstřihu, částečnou průhledností i jinými prostředky),
- jemným, decentním odkazem (především tělesných partií jen málo specifických tělesných znaků, např. vlasů, očí, rukou, pokožky, zvukem klapotu podpatků, pohyby prstů – např. v orientálních tancích, jiných úkonů aj.),
- důraznějším, ale vkusným odkazem (např. částečným odhalením sekundárních tělesných znaků, symbolů, úkonů nebo atributů – např. fetišistickými předměty),
- přímým odhalením sekundárních tělesných znaků v rámci společenské přípustnosti za určitých okolností,
- různým zobrazením sekundárních nebo primárních tělesných znaků (nezřídka i vnitřních orgánů) jako uměleckých figur (především v surrealistické tvorbě),
- přímým zobrazením především primárních tělesných znaků, symbolů, úkonů apod. v provedení zřetelně zaměřeném na zdůraznění a prvoplánové vnímání sexuality (specifické umělecká díla až pornografie).

2.5 Původy estetického vnímání a návyků

Nejen člověk, ale i všichni savci vnímají různé podněty, které cítí jako příjemné a jiné jako nepříjemné. Není pochyb o tom, že hodnocení vyplývá z nejzákladnější přirozenosti samého života, z nutnosti chránit jej, tedy chránit přírodní jev, který nazýváme životem. Jako i jiní savci, také dítě již před narozením, ještě v lůně matky, cítí tlaky, nárazy, ale odlišuje také příjemnost svého prostředí v teplé plodové vodě, cítí rytmus dýchání a tlukotu srdce, chvění při rozčilení a klid při pohodě, „pach“ těla matky a později své rodiny, chvění při mluvě i zpěvu tak jemně, že vnímá i tzv. svrchní harmonické tóny (které tvoří specifickou barvu hlasu) a naučí se jim tak, že ihned po narození rozezná matčin hlas^{7,8}. Později si navykne na hlasy otce, sourozenců – a postupně na vše kolem sebe tak, že rozezná příjemnosti a nepříjemnosti. Zprvu nerozezná jejich náhodnost a dočasnost, reaguje na okamžitý stav. Teprve později se naučí rozeznávat tyto rozdíly rozumem – s tím také příčinnost a následnost.

Estetické citění tedy není dáno „shora“, jako absolutní, je dáno zvykem a učením. Zvykem na běžné často se opakující prostředí a situace, učením pak na neobvyklé situace a jevy, případně na potlačení návykového vnímání a citění. Právě nenavyklé a neočekávané jevy jsou (kromě jiných situací a jevů) předmětem a hodnotou především uměleckých děl a umělecké tvorby včetně architektury. Uměním tvůrce je tvorba takových nezvyklostí, pochopení, kdy budou přijímány příznivě – jako harmonické, a kdy nepříznivě – jako disharmonické. Tyto vlastnosti jevů a jejich

forem se pak každý člověk i tvůrce naučí využívat v celkové kompozici jako prostředky estetiky a svého sdělování, k vyvolávání pocitů, nálad, myšlenek, duševních a duchovních stavů.

Důležitým činitelem je vnímání tvarů a dalších smyslových počitků, které vyplývají z těsného styku a z vlastností matky. Obecně pak z rozdílů mezi ženskými a mužskými tělesnými vlastnostmi. Poznatky se pak postupně rozvíjejí a obohacují také v oblastí citů, myšlení a celkových postojů. Z těchto poznatků také vyplývá vnímání a citění forem, estetických a uměleckých figur jako tzv. „ženské“ a „mužské“ buď zjevně, nebo velmi podvědomě až „nevědomě“. Původy estetiky jsou vázány mimo jiné především na zkušenosti a návyky velmi související se sexualitou. Záměrem této analýzy je právě poukázat na tyto souvislosti v estetice a tvarosloví architektury.

⁷ Ptáci a jiní živočichové (i rostliny, které také reagují na společenství vlastního druhu, dokonce údajně i „vnímají“ přítomnost lidí“), kteří se rodí z vajíček mimo matčino tělo, stejně jako savci rozeznají svou matku (převážně nikoli otce) vizuálně, a podle hlasu či pachu i dalších počitků. Ptačí kuřata rozeznají rodiče, kteří je krmí, chodí a létají za nimi, tučňáci rozeznají své mládě v tisícíhlavém hejnu jiných tučňáků. Někteří ptáci i odvrhnou kuřata svého druhu. Na druhé straně však husa či kachna vodí slepičí kuřata a někteří ptáci krmí kukaččí mládě, aniž by rozeznali, že není ani jejich druhu.

⁸ Zkušenosti a návyky získané v období před narozením i v mladém věku, jsou labilní a snadno zaniknou, anebo podlehnou vlivu silnějších návyků. Děti hledají pomoc kdekoli a zvyknou si i na cizí péči, babičky, adoptivních rodičů. I návyky nebo naučené zvyky však u některých lidí snadno podlehnou jiným návykům nebo učení. Prospěšnost či neprospěšnost této lability není jednoznačná ani vůči samotnému jednotlivci, ani vůči společenství – a může být z těchto hledisek různě vnímána, především z etického, ale také kultivačního a civilizačního hlediska.

2.6 Funkce a úroveň umění

Je pochopitelné, že všechny uvedené způsoby mohou být využity v tvorbě volného, anebo také užitého umění, případně zcela okrajové tvorby, která je určena zájemcům a veřejnosti se nevnučuje. Kontemplativní a vůbec tzv. vážné umění je vždy jen svobodné a komorní, až více či méně intimní soukromou záležitostí, a jeho konzumenty jsou lidé v oboru, ve způsobu či alespoň obecně vzdělání a kultivovaní. V opačném směru také umění kultivuje lidi a zdokonaluje jejich vnímání i v obecných záležitostech a zvyšuje kritičnost. Podněcuje také k sebevzdělávání, vytváření nových hodnot a k širšímu chápání souvislostí a hodnot..

Populární a komerční umělecká tvorba je vázána na vysokou spotřebu, nutně tedy vychází z obecně zažitých standardů, potřeb relaxace a zvyklostí, čímž se podobá průmyslové tvorbě. Nutně postrádá některé umělecké náležitosti, novost myšlenek, vyjadřovacích prostředků a způsobů. Okrajová tvorba pak jde nutně ještě dále. Je primitivní, bez citové intelektuální a tím i duchovní náplně, musí být snadno a přímočaře čitelná (prvoplánově, po-lopaticky) a vtírává, k čemuž zneužívá sexuální lákavosti – bez estetické kultivovanosti. Tím je odkázána na určité prostředí.

2.7 Umělecké dílo se tvoří i vnímá jako celistvost

Všechny umělecké formy a obsahy reflektují celé spektrum lidských potřeb a pocitů, ne jen rozvrstvených do odpovídajících sociálních a vzdělanostních nebo kulturních skupin. Jejich význam je také v tom, že odkrývají další, dosud neviděné nepoznané prostory lidské i přírodní existence a pomáhají tak chápat věci v jejich skutečnosti a (dočasné) „pravdě“. Celé spektrum lidských potřeb, způsobů života a lidského poznání je „potravou“ různých žánrů, přístupů a realizace umělecké i architektonické tvorby. Umělci jsou z tohoto hlediska velmi svobodní, takže představují skutečný vzorek různosti a kvalit kultury. Bez ohledu na její formy a umělecké, morální i jiné kvality. Součástí tvorby i umělecky významných tvůrců je často také různá vysoce intimní tvorba od náboženského a

duchovního zanícení přes různá sexuální zanícení až po samu pornografii. Celé této škále odpovídá také vnímání umělecké i jiné výtvarné tvorby, která se zobrazováním formami nejvíce blíží vizuálním zkušenostem tak se jím člověk naučil již ihned po narození (novorozenci totiž vidí obráceně – dolní nahoře, levé napravo a opačně. Také perspektivní vyobrazení neodpovídá skutečnému obrazu v oku. Správně orientované vidění je věcí cviku a návyku. To si uvědomili renesanční sochaři a architekti při tvarování detailů. S výškou se musí zvětšovat a deformovat na osu vidění a svislice nejsou svislé, Některé deformace však upraví sama psychika .

3 SEXUALITA A ARCHITEKTURA

3.1 Sexualita v architektuře budov a parků

O architektuře se předpokládá, že v ní sexualita nemá uplatnění ani smysl. Součástí architektury jsou však také interiéry, parková architektura – a především její duchovní náplň, např. u kultovních objektů. Jde tedy o oblasti pojmu architektura, nepovažujeme-li ji za pouhý fyzický předmět, těleso nahlížené zvenčí, a dutinu, která nás obklopuje, ale máme-li s ní také určité citové a duchovní vztahy. Odpoutáme-li se od představy objektu jako prostředku pouze pro ochranu a tvorbu fyzikálního životního prostředí při praktickém provozu.. Je nutno vnímat jak interiéry budov, tak parkové interiéry také jako tvorbu podmínek pro citové, intelektuální a duchovní život člověka jednotlivce, rodinného či skupinového společenství – a u objektů kulturních a kultovních vnímat také to, co jejich prostřednictvím vzkazuje a čím náš duchovní život obohacuje její tvůrce. Ne-li duchovními hodnotami, alespoň hodnotami estetickými, tedy hodnotami radosti ze života, radosti z hry apod. jak jednotlivce, tak společenství.

Od interiérového prostoru žádáme příjemnost, útulnost pohodu a krásu, všechno vlastnosti a nálady, které jsou v různé míře a různým způsobem blízké povaze a oblažují člověka různými pocity, jejichž biologický původ je velmi blízký původům sexuálních nálad a prožitků.. Prostory sice estetické, ale chladné svými tvary, vybavením, materiály a barvami, i případně určitou jejich „tvrdostí“, pocitovou agresivitou nebo bezohledností, jsou hygienické a poskytují fyzikálně nejlepší podmínky, jsou s formálně „moderní“, ve vykalkulované estetice apod. – ale neposkytují intimní prožitky, ani když nejde o prožitky sexuální, ale např. o prožitky z umění, z přátelského pohovoru, požitky gurmánské nebo z vnímání divadel apod. Poučení tzv. zlatým řezem víme, že právě tyto pohodové vlastnosti poskytují drobné, ale záměrné a cílevědomě komponované odchylky od matematické, neosobní, abstrahované formální dokonalosti.

3.2 Architektura vnějších prostorů

Určité potory vnímáme a chápeme jako krajinu – otevřený prostor, jiné jako uzavřený prostor, např. jako městský interiér. Nelze stanovit pravidla pro takové rozlišování, neboť závisí na mnoha činitelích a okolnostech. Město se sice rozkládá na ploše, ale je pocíťováno jako jede nebo několik navzájem souvisejících prostorů. Z tohoto hlediska tedy jednotlivé ucelené části měst jsou vnímány jako „vnitřek“ města, ani jako venkovní prostor, ani jako městský interiér. Městským interiérem je teprve každý jednotlivý ucelený prostor sám o sobě. Tento prostor sice vytvářejí vnější líce jednotlivých objektů (třeba nesouvislé líce), ale není žádoucí takový stav, aby byly vnímány jako hradba, která chrání nějaká vnitřní prostory v budovách proti průniku cizorodého uliční do budov. Za harmonický stav lze považovat jen stav, kdy si oba tyto prostory nejsou navzájem psychicky cizí tyto, aby spolu „soužily“. Tato kompozice je vlastním způsobem umělecká (urbanisticky architektonická). Nespočívá jen v plošných a funkčních souvislostech a návaznostech, ani v pouhé formální estetice, ale v také v duchovních souvislostech a v jejich smysluplnosti. Takto pojatý urbanismus není jen úlohou provozní, geometrickou, anebo estetickou, případně jen administrativní, ale úlohou užitně architektonicko-uměleckou. Takto komplexní a ucelený prostor městského výseku pak je schopen poskytnout uživatelům i vnímatelům všechny jejich životní praktické, citové i duchovní potřeby – a všestranně je inspirovat.

Takovou situaci hledáme a nalézáme v historických městech nebo alespoň jejich částech, a v zákoutích, pokud nebyly narušeny. Rozpad těchto hodnot způsobilo proniknutí rychlé dopravy do měst, rychlosti zdaleka nepoměrné přirozenému živému pohybu, za jaký bylo možno považovat ještě jízdu kočárů.. Rychlost se neslučuje s možností prožívání nejen případného krásna, ale různých způsobů citového a duchovního života, které je jednou ze stěženích hodnot života – kromě tohoto života samého. Prožívání je také podmíněno jednak různorodostí a pestrostí příležitostí a podnětů, jednak možnostmi vnímání a interpretace podnětů libovolnými vlastními způsoby. Rychlému provozu se nelze vyhnout, architektonicko-uměleckým dílem, nikoli jen technickým dílem, je způsob oddělení těchto dvou zcela různorodých a sobě navzájem nepřátelských jevů. Angličané se o to pokusili podzemní drahou, Le Cobusier nadterénními komunikacemi a nápadem jsou také vzdušné komunikace.. Ani jedno není vyřešením. Jediným řešením jsou pozemní komunikační síť podle umělecko-architektonických principů, navazující na jiné vyšší sítě.

Městské interiéry je možno také charakterizovat mužskými a ženskými prvky. Intimnější a intimní interiéry a zákoutí lze považovat za ženské, inspirují k osobním a niterným zážitkům a prožitkům. Velké, ale přehlednutelné a komponované, případně i umělecky komponované interiéry náměstí mohou poskytnout intelektuální zážitky. Nadměrné prostory a prostory nekomponované, nedostatečně komponované, anebo komponované pro jiné účely a pod jinými hledisky nemohou vyvolat žádné kulturní prožitky, anebo zážitek nespokojenosti. Nadměrné nebo provozně zatížené městské prostory nečiní dojem mužné energie, jak se obvykle domnívají autoři kterýchkoli megalomanských projektů (od mrakodrapu až po velký areál a komplex).

4 OD PŘIROZENÉ SEXUALITY K ESTETICE

4.1 Transformace smyslových počitků i sexuálních pocitů na estetické

Původní živočišné počitky zajisté souvisely se základními potřebami živočichů k existenci a uhažení života. Estetické vjemy a pocity k původním však nenáleží. K jejich vzniku mohlo dojít, až si člověk uvědomil svou vlastní existenci, sám sebe a to, že žije a že život končí smrtí (zvíře ani rostlina nevědí, že existují, pouze žijí) Určité jevy příznivé životu začaly být vnímány jako příjemnost, krása. Vznikly estetické zážitky a prožitky – i s jejich protipólem, se zážitky nelibosti, ošklivosti a některé lidské výtvořiny začaly být chápány nejen ve svých naznačujících, označujících a mystických funkcích, ale též jako krásné, jako zdroje emocí z krásy, nejen z jejich mystiky. Začala se vnímat a oceňovat dovednost i nápaditost tvořit, vzniklo to, co dnes nazýváme uměleckým řemeslem, tvorbou ojedinělých, originálních, zprvu oceňovaných bez ohledu na případnou magickou moc především pro její krásu, později také pro jejich další obsah a smysl nejen magický. Staly se uměleckými. Schopnost tlumočit svým dílem také určité myšlenky, vyjádřit názory, svá citová hnutí a přenést je na vnímatele byla vyčleněna z pouhé řemeslné dovednosti byla vyčleněna z řemesla do zvláštní umělecké činnosti a tvorby až v evropské renesanci, patrně s účelem získání zvláštního společenského statutu pro tyto tvůrce, společensky vyznačené především určitou svobodou, mentálně vyznačené určitými neobvyklými tvůrčími schopnostmi. Umělecká tvorba tak získala statut na úrovni filosofie a bohosloví. Tento statut získaly však jen některé druhy umění –: malířství, hudba, architektura jen někdy (v renesanci dostával pojem „architektura“ již poněkud jinou náplň, než za Vitruvia.). Umění, která se dostávala do chrámů a aristokratických sídel.

4.2 Sexuální hlediska obsažená v dílech a funkcích

Ani jakkoli zřetelný sexuální motiv, nebo umělecká figura vyznačená sexuálně, nemusí vždy odkazovat na sexualitu. Sexuální hlediska jsou obsažena především ve funkcích, kterým, komu a jak má dílo volného umění nebo architektonické dílo sloužit a jaké pocity, city, myšlenky nebo rozpoložení ducha má vyvolat. U antického U Myrónova Diskobola, Michelangelova Posledního soudu nezaznamenáme jejich sexualitu, ale napětí či hrůzu. U jeho Davida stejně jako u Diskobola bereme nahotu na vědomí, ale dojem vyvolá dokonalost provedení. Zobrazení Adama a Evy se sice

opírá o sexualitu, ale jako smysl vnímáme jejich hřích a důsledky,, u kojící Marie dojetí nad lidstvím Božího Syna, u Goyovy Nahé Maye krásu jejího těla, ale bez smyslnosti, stejně jako u ženských figur na Muchových plakátech. Přesto, že megalitické menhiry a tvary nepálských chrámů symbolizují falus, indické reliéfy Kamasútry zobrazují sexuální akty a socha sebeukájejícího se Šivy, boha plodnosti a smrti, nevzrušují sexuálně, ale tím, čeho jsou symboly, anebo jen krásou a dokonalostí uměleckého provedení. Ve všech případech však jen tehdy, kdy svým vlastním chtěním přehlásíme sílu uměleckých úmyslů. Principem umění je neurčitost a víceznačnost. Zmíněné zobrazení Adama a Evy nebo Šivy spojuje obojí, odkazuje formálně na dvě cesty vnímání, které však jsou cestou společnou k určité komplexnosti pochopení, odkazem na všeobecné spojitosti a harmonii i v disonancích..

Na druhé straně však jsou nejen výtvoři, ale i umělecká díla, jejichž smyslem a cílem je upoutat pozornost na svou sexualitu a vyvolat sexuální reakce. Existují ale i prostředky, které decentně podsouvají do podvědomí určité sexuálně zaměřené nálady, aniž bychom si to uvědomovali. Takovou moc mají umělecké figury, prvky tvorby, které mohou, ale nemusí vůbec nic zobrazovat, napodobovat, ale přesto mají určitou sexuální mikroenergii. Tyto figury spojujeme – i když velmi neurčitě – s ženstvím a mužstvím ve smyslu jin a jang nikoli ve smyslu sexuálních výkonů.

V architektuře a designu je nutno vytvářet prostory, vybavovat je potřebami pro plnění funkcí a vytvářet „ducha“, odlišné psychické rozpoložení vlastní ženám nebo mužům, anebo psychice společného rodinného domova. Takovou psychiku prostředí považujeme nejen za příjemnou v dané situaci, ale silněji jako intimní. Jiné psychické prostředí je nutno vytvořit v dámském budoáru nebo v pánské pracovně, jiné ve společné ložnici a v prostoru denního obývání. Jiné v dámském a pánském kadeřnictví, jiné v prodejně dámského prádla a střelných zbraní. Svě typické prostředí vyžaduje kavárna, vinárna, kasino, veřejná čítárna, pracoviště u běžícího pásu, Nejde vždy o sexuální rozdíly, které jsou naším nynějším tématem, ale někdy jde.

Základní odlišností ženského a mužského principu je měkkost a tvrdost. Již sám pocit intimity je proti pocitu vystavení veřejnosti pocitem měkkým prou tvrdému, tedy ženským proti mužskému. V druhém sledu tato intimnost může být ženská, pro ženskou psychiku a ženské ritualy, anebo mužská, pro mužskou psychiku a mužské ritualy. Prvotním vyjádřením je zařizovací vybavení interiéru, druhotným pak jeho estetické vybavení a provedení, použití prvků jemnějších a výraznějších, mužské a ženské povahy.

5 SEXUALITA A ESTETIČNOST

5.1 Estetické vnímání je z mužského pohledu

Estetické vnímání a chápání je fyziologický proces, velmi blízce sepjatý se sexuálními pocity a vnímáním. Obojí jsou proto kromě jiných vlivů vázány na shodné estetické podněty, jejichž hlavními činiteli jsou tvary (nikoli jen vizuální), z hlediska uměleckého nazírání tzv. „figury“, které přijímáme tělesnými smysly a vnímáme jako počítky různého druhu. V našem smyslu estetické, jejichž kompoziční souhrn může vyvolat i umělecké zážitky. Prvotní zážitky vždy poskytují vjemy vizuální, jak statické (vzezření), tak dynamické (pohyby).

Obecnou statisiciletou zkušeností je, že estetická měřítka vyplývají především z mužského pohledu, jehož původním předmětem je sexuální touha a ideálním vzorem je žena. Přesto, že nejčastěji je na pravěkých malbách zobrazován muž jen věcnými, téměř lineárními kresbami, jako lovec anebo bojovník žena je zobrazována náročněji plnými formami vymodelovanými v hlíně nebo vytesanými v měkkých kamenech nejen jako symbol.mateřství a plynulosti generačního řetězce. Sama tato skutečnost je „krásná“, tedy také formy, kterými se žena liší od muže, jsou nutně krásné. V celých dalších dějinách je žena také nejčastěji a nejrůzněji zobrazována, případně i symbolizována, a také její obraz a ona sama i ve své živé realitě je symbolem vznešenosti, ušlechtilosti, krásy a v uměleckých spodobněních a alegoriích je nositelem různých poselství.

Symbolem sexuality a přeneseně pak také krásy a sexuální touhy je pro muže i ženy téměř vždy žena, nikoli muž. Z antiky je známá básnířka Sapphó, která opěvovala krásu své sexuální přítelkyně Lesbie. Opěvovala krásu, nikoli samu sexualitu. Renesanční Petrarca opěvoval platonicky krásu Lauru. Muž je zobrazen v Bakchovi, starajícím se o své tělo a tělesné požitky a oslavován je Buddha, jehož břicho je sídlem moudrosti. Mužskou krásu neoslavovala žádná žena – jediným jejím obdivovatelem byl Narcis, který byl unesen svou vlastní krásou. Všeobecnou mužskou uměleckou figurou, která zastupuje vše, co představuje muž, je falus. Mužská sexualita je představitelem a odkazuje na jiné než estetické hodnoty.

U nás je otevřená sexualita zachována a často citována v lidových písních. V literatuře je mnoho příkladů přímo na sexuální témata nebo obsahujících sexuální narážky..

Otevřená a přímo zaměřená sexualita se zachovává v lidových písních. V architektuře především v hinduistických zemích, nejen u kultovních objektů, ale také u kulturních objektů.(v Nepálu, Indii a jinde) Ve falických symbolech jsou tvary různých sloupů, a u architektonických objektů tvary budov s vysokými kuželovitými nástavbami. Také však přímo Nejen v symbolech, ale přímo v realistickém zobrazení pohlavních aktů a obrazy sebeukájení boha Šivy, které jsou však symbolem jeho spojení s nebeskými silami a energiemi.

V hudbě je sexualita nebo sexuální zaměření jejím abstraktním způsobem méně vyjádřitelné, avšak je obsaženo v zaměření na mužskou nebo ženskou psychiku (mužská je v pochodech, loveckých halalí, v tvrdším výrazu, apod., ženská v tanečním rytmu a pohybu, v měkčím výrazu atd.)

Nejzřetelněji a nejčastěji je sexualita nebo sexuální orientace obsažena ve vizuálních uměních, ve výtvarnictví a pohybových uměních, jak již bylo uvedeno. Otevřené zobrazení přímo sexuálního námětu je v kulturách založených na judaistickém základě (křesťanské a islámské) potlačeno jako pokušení ďábla proti Bohu, zatímco v přírodních vírách a východních náboženstvích sexualita jako významná součást existence života a života každého jedince, je velmi otevřeně vyjadřována. Tvoří také významnou součást náboženských nauk.

5.2 Sexualita v architektuře

Gesta a formy odkazující na sexualitu jsou nejen běžné, ale také podstatné ve veškeré tvorbě, která v ranných dobách byla především magické povahy, později v tvorbě estetické, umělecké v dnešním smyslu. Ačkoli architektura jako užité umění se vyvinula až po dokonalém zvládnutí základní stavitelské techniky, také s ní se spojilo sexuální vyjadřování. Nejprve v přidatných formách, jako sdělení a symboly (které se dosud uplatňují) a později rovněž pouhé ozdoby, avšak také jako výraz samotného architektonického díla⁹. Odedávna se sexuální náměty, motivy a odkazy na sexualitu uplatňují v architektuře. Především hinduistické i indiánské chrámy jsou bohatě vyzdobeny plastickými reliéfy, z nichž. nemalá část je na sexuální i erotické motivy a jsou sexuálními nebo přímo erotickými symboly. Inspiraci náboženských objektů byly také tvary pohlavních údů, ženských prsou apod. ,nejen u kultovních objektů, ale také u jiných objektů.(v Nepálu, Indii a jinde). Falickými symboly jsou tvary různých sloupů, u kultovních, případně i jiných architektonických objektů tvary budov s vysokými kuželovitými nástavbami. Také však přímo Nejen v symbolech, ale přímo v realistickém zobrazení pohlavních aktů a obrazy sebeukájení boha Šivy, které jsou však o symbol jeho spojení s nebeskými silami a energiemi

⁹ Přechod mezi stavebním a dílem volného umění je velmi pozvolný. Někdy jde o bohatě plasticky zdobenou architekturu, jindy o dílo volného umění s náročnou stavitelskou součástí. Stavitelským dílem je podstavec pomníku, uměleckým dílem je morový sloup v Olomouci. Klasickým ideálním spojením je vzájemná rovnováha, jakou lze spatřit např. u fontány di Třevi v Římě. V moderním pojetí jsou spíše stavební konstrukce koncipovány jako umělecké dílo (konstruktivistické návrhy v počátcích SSSR, v nynější době styl high-tec, jaký naznačuje např. Muzeum Pompidou v Paříži). Sexuální předlohu vidí veřejnost v mrakodrapu v Londýně, který jej přezdívá „penisem“ též

„okurkou“, i když oficiální název je jiný, je možné, že – přinejmenším podvědomou – inspirací byly tyto předlohy.

5.3 Dvojpolariता v jednotě jako princip v sexualitě i umění

Dvojpolariता v jednotě je zdrojem napětí energetického potenciálu. Je zdrojem pohybu, jak fyzikálního, tak imaginárního, citového, mentálního i duchovního. Tím spíše, že veškerý tento imaginární pohyb je skutečně podmíněn napětím a předáváním, tedy „pohybem“ impulzů v neuromozkovém systému všech živých tvorů, kteří tuto soustavu mají. Něco obdobného však zřejmě existuje také u živých tvorů .na nižší vývojové úrovni – a dokonce také u rostlin a dalších nižších organismů jakkoli projevujících svůj život.

V našem evropském pojetí je dvojpolariता opakem, protivou, soupeřením dvou navzájem neslučitelných jevů nebo vlastností. V pojetí orientálního taoismu je vlastnostmi dvou navzájem podobných, avšak odlišných principů, které se doplňují, takže teprve spolu tvoří komplexní jednotu. Realizací této skutečnosti je dvojpohlavnost, všech vyšších organismů jak živočišných, tak rostlinných, přičemž tomu neodporují ani případy oboupohlavnosti, schopnosti měnit své pohlaví (přirozenost některých živočichů), množení dělením. Přednost a vyšší kvalitu má však vždy počátek života nového jedince spojením dvou pohlaví.

V umělecké tvorbě je „protivnost“ zcela nemyslitelná. Kontrast, disharmonie apod. jsou ve všech uměleckých disciplínách včetně architektury prostředky, které působí právě tím, že jsou spolu, vytvářejí jeden celek. Je možno v nich vidět obdobu sexuální dvojice, která teprve spolu tvoří celek, vytvoří energii, napětí a její účinnost. Dvojice může mít různé formy jako kánón (posun), protisměr, zrcadlení, variaci, ale vždy musí být přítomny společně, aby vytvořily estetické nebo umělecké napětí a vyvolaly je také u vnímatele. Toto napětí je pak iniciátorem a zdrojem vnímatelovy představivosti, fantazie, estetického i jiného prožitku z uměleckého díla. Bez ohledu na jeho druh.

Architektura má v tomto směru stejné možnosti jako kterékoli volné umění, i když spolu s hudbou na rozdíl od jiných umění není figurativní. Nemá v přírodě zcela shodné předlohy pro své tvary (nejde zde o výzdobu), všechny architektonické tvary si vytváří sama a jedinečným způsobem, je výlučně výplodem lidského intelektu. Pokud hledá předlohy v přírodě, nalézá je pouze v konstrukčních principech. Ani tzv. biologická architektura nemá v přírodě žádné předlohy. Její tvary jsou zcela odlišné.

Nejúčinnějším příkladem jednoty v podobnosti a různosti je lidská dvojice, neboť tento stav prožívá každý člověk již před svým narozením a od té doby pak trvale a zcela konkrétně v dospělosti. Zkušenosti s tvary a vazby tvarů na způsob, kterým je člověk vnímá a chápe, získává člověk po celý svůj život – a především z rozdílů mezi mužem a ženou, tedy ve vazbě na sexuální pocity a prožitky. Chápáním estetických a uměleckých figur v souvislosti s jejich sexuálními předlohami přiřazujeme těmto figurám jejich charakteristiky jako určitý konstantní sexuální náboj a lidské chování se stává modelem jejich chování. Prostřednictvím chápání chování obou lidských předloh i lidské dvojice lze posuzovat a tvořit stavy napětí a účinnost různých skladeb v umění a architektuře.

5.4 Umělecká díla přenášejí poselství prostorem i časem

Tvarem je nutno rozumět podobu každého uskupení prvků nebo dílčích soustav ve všech druzích umění, kde tzv. tvar, forma jakékoli vyjadřovací soustavy jsou figurami, sdělovacími a významovými jednotkami na úrovni prvku, „slova“ nebo „věty“ apod. Obecně jde o tzv. neverbální vyjadřování, i v běžné životní praxi realizované pohyby, postoji, mimikou, hlasovými variantami atd., které i bezděky provázejí každý lidský projev. Obdobně mezi sebou komunikují i zvířata téhož i jiného druhu a člověk se zvířaty. Zvířata, zčásti i člověk jsou citliví i na další mnohem jemnější komunikační prostředky, které obecně můžeme zařadit mezi jisté „vyzařování“ – které také se určitým způsobem přenášejí prostřednictvím uměleckých děl. V souvislosti s architekturou pak jde o „poselství“ sdělovaná nejen v prostoru, ale také v čase obdobně, jak záření vzdálených hvězd nám zprostředkuje dávnou historii jejich i celého vesmíru. Poselství v čase však přenášejí i jiná díla, která

jsou zaznamenána na trvajícím mediu: v obrazech, v notách, na filmu, architektura však velmi důkladně a objektivně.

Vnímání tvarů v sexuálním smyslu přenáší poselství nejen prožitků vlastního života každého jedince, ale poselství prenatálního života – a ve své podstatě také poselství lidské minulosti od vzniku lidského rozumu - a dokonce od doby, kdy se zrodil život a jeho živočišné reakce jako zvláštní fenomén přírody. Stopy způsobu těchto základů života jsou obsaženy v našem estetickém vnímání a chápání.

5.5 Skupinové sexuální vnímání a chápání tvarů

Umělecké figury jsou sdělovacím prostředkem mezi tvůrcem a vnímatelem. Tvůrce jimi tvoří, vnímatel se jimi dá ovlivňovat a vytváří si nálady, zážitky, impulzy pro vlastní chování apod. Kromě toho, že se v umění i v architektuře využívají sexuální motivy, tvary a symboly jako výtvarné principy a prostředky, mají umělecká díla i vlastní sexuální náboje. Ve výtvarném umění i v architektuře je mužská sexualita vyjádřena a vnímána kromě jiného také v tvrdosti tvarů, ženská sexualita v měkkosti tvarů

Již v pojetí a v základní koncepci celého díla, v přístupu nebo projevu jeho autora, je obsažena určitá sexualita bez ohledu na to, zda autorem je muž nebo žena. Způsob styl, a technika vyjádření vycházejí z okolností, ve kterých se autor nachází, je jimi ovlivněn a které si zvolí jako prostředek své tvorby (výtvarník, hudebník, umělec v době gotické, barokní apod., impresionista, expresionista, surrealista, funkcionalista, konstruktivista, sympatizant skupiny XY apod.) a nadto může autor jeden nebo druhý výraz pro své dílo zvolit jako určitý podřad slohu nebo stylu..

6 FORMY ŽENSKÉ A MUŽSKÉ

6.1 Základní potřeby života

Sexualita je významným činitelem v celé živé přírodě a je nejen jedním z podstatných, ale především vůbec základním fenoménem samotného života. Život probíhá v cyklech generací a pouze sexualita je článkem, který udržuje souvislost tohoto řetězu generací. Sexualitu je sice možno považovat za pouhý pud, avšak jde o jiný pud, než jsou ostatní a jiné základní životní funkce, počínaje od tepu srdce pumpující krevní cirkulaci, dýchání, hlad a polykání atd. které jsou orientovány interně na samotného jedince. Sexuální impuls může pocházet z vlastního puzení, ale je orientován na jiného jedince vlastního druhu. Je základem vnějších vztahů jedince a vnitřních vztahů ve společenství. Z rozdělení úloh mezi muže a ženu z „technických a technologických“ důvodů je pochopitelné, že nositelem extenzivnějších, explozivnějších a agresivnějších sexuálních vlastností je samec, u člověka muž, nositelkou intenzivnějších, ale do sebe uzavřenějších sexuálních vlastností je samice, u lidí žena. Se zvyšujícím se intelektem souvisí zajištění kultivace pouhého pudu k vnímání také širších specifických znaků a vlastností. Nejen k vybití náhle vzplanuté živočišné energie a k výrazu živočišně sebestředného sexuálního vzrušení, ale také ke vzniku a vnímání jiných jevů, jakými jsou spolucitění, spoluprožívání, hra, krása apod. Sexuální touha a žádost zpravidla a přirozeně směřují především od muže k ženě¹⁰.

¹⁰ Muž se o ženu uchází, bere si ji, žení se, u přírodních národů za ni platí, v islámských společenstvích ji obdarovává movitým majetkem (šperky, aby byla samostatná, kdyby ji odpudil), ale má nad ní svrchovanou moc. Žena si vybírá a vdává (vydává) se. Tento vztah je obecný v celé řadě vyšších živočichů, i když se projevuje různými rituály.

Ženská sexuální aktivita se neuplatňuje přímo, ale využíváním vyšší mužské sexuální citlivosti. Vzbuzuje touhu zdůrazňováním ženských znaků, týchž, které v umění jsou vnímány jako figury krásna. Stejně jako umění, zakládá žena působení své sexuální hry na mnohoznačnosti významů. Pouze naznačuje, vyvolává a zvyšuje napětí a ponechává vnímátele jeho vlastní výklad. Takové

odpoutání od přímočarosti je obecné i v živočišné říši a u přírodních národů, kde menší či větší nahota je průběžným stavem, ale sexuální význam nabývá pouze při zvláštním podání. Schopnost podání a vnímání týchž formálních podnětů různými způsoby je možno považovat za způsob lidské kultury. Pro člověka má mimo hru a kromě hry také význam estetický.

6.2 Sexualita v dominantních potřebách

Dá se předpokládat, že prostřednictvím sexuality jsou formy ženského těla předlohami pro pocity a vzrušení z krásy, tedy dominantním lidským měřítkem estetičnosti. Ženy vnímají u mužů jiné hodnoty než krásu, takže představy o kráse jsou u nich tytéž, jako představy mužů, pramenící z jejich sexuálních vztahů k ženám.

Každé měřítko iracionálních hodnot, mezi které náleží také krása, je vždy záležitostí společenské dohody, kde dominance určitých částí společenství (vrstva společensky vysoko postavená, vrstva majetná, společenství vzdělané nebo naopak ne aktuálně zdělané, společenství umělecké apod.) může ovlivnit nejen soudy, ale i citění odlišně od křehké přirozenosti. Zvláště tam, kde i přirozený projev je cílevědomě deformován a regulován silou za jinými cíli, než uměleckými (např. politickými cíli) a není splněn základní požadavek na prostředí umělecké tvorby, svoboda myšlení a projevu. Umění je jeden z prostředků hledání nejrůznějšího druhu. Od technologie vlastní umělecké tvorby až po smysl světa). Žádné společenství není kompaktní celek a jednotlivci pouze jeho částmi, každé společenství je neohraničenou množinou nejrůznějších a svobodných jedinců. Jejich energie není dostředná, ale výstředná, rozptyluje se svobodně do celého vesmíru a prostorem jejich hledání a jiných aktivit je cokoli v celém vesmíru. Přesto je celý systém prostoupen sounáležitostmi a vztahy ve smyslu jin a jang nejen v jeho sexuálním smyslu.

6.3 Sexuální odlišnosti figur, které poskytují tělesné tvary

Muži a ženy se navzájem odlišují nejen sexuální orientací a tělesnými tvary, ale také způsoby vnímání, projevu, v zálibách, různě se prezentují a jsou také různě vnímáni. Uveďme několik příkladů.

Muži, mužské figury a vlastnosti

- Za mužské se považují tvary tvrdé, hranaté, zřetelně geometrické, úhly zašpičatělé. Tvary výrazné svalovité a barvy spíše snědé, v oblečení látky tužší, a barvy bílé a černé
- Vlastnosti mužů odpovídající vlastnostem tvarů (přímost, jednoznačnost, rozhodnost) schopnost vést, vyšší akčnost, odtažitost (schopnost abstrakce), větší stabilita fyzická i nervová, ale menší pohyblivost a obratnost, úsečnost. Menší zájem o detaily
- Vystupování a prezentace jsou zaměřeny spíše na dojem vědomí své síly a energie a svých schopností: mužské figury poskytují pocity energie a síly, pocity bezpečí, dojmy odtažitosti od věcí denní praxe a běžného života, zájmy o věci širšího dosahu.
- se hodnotí spíše jiné vlastnosti, než míra estetické kvality než tělo mužské, kde se hodnotí.
- Sklony: k tvrdším a výrazným tvarům a k sytým, intenzivním a pestrým, barvám
- Vnímání mužů a posuzování mužů jako sexuálních partnerů žen: sexuálně a spíše ekonomicky.
- Vnímání estetické krásy: stejně jako ženy.

Ženy, ženské figury a vlastnosti

- Za ženské se považují tvary oblé, měkké a pružné (činící dojem pružnosti), vlnovky,
- pružiny, spirály aj. splývavost, pastelové barvy, neurčitost obrysu.
- Z vlastností mírnost, vřidnost, náklonnost, taktičnost, plynulost, vláčnost, hebkost¹¹. Pružnost, dojem tepla. Péče o vlastní tělo a zvláště vlasy. Zdobnost. Záliba v detailech, rychle je postřehnosuta schopnost z nich analyzovat.
- Vystupování a prezentace: obnažené tělo nebo jeho části, a zvláště náznaky součástí osobní, vždy poněkud sexuálně zaměřené prezentace. pokud nerýsují krásné tvary těla. Libé estetické, vláčné a lehké pohyby, vířivé a taneční pohyby.
- Sklony: přednost tvarům měkkým, oblým, a barvám teplým, světlým, lehkým, lomeným a pastelovým, především je v oblíbené růžová, jak i v obrazech tak v interiérech květinách
v bělošské populaci barvy světlé, výrazné jen omezené doplňky v oblečení látky lehké průsvitné a nadýchnuté, vlající nebo splývavé. Sklon ke hře a vzájemné komunikaci.
- Vnímání žen a posuzování žen jako sexuálních partnerů mužů: spíše esteticky a sexuálně.
- Vnímání estetické krásy: stejně jako muži

Je patrné, že prostředí, jakým se muži a ženy obklopují, alespoň u mužů není odvozeno od pocitů libosti, které oba gendery (pohlaví) vnímají a cítí stejně

¹¹ Příjemnost pocitů z hebkosti kožešiny a podobných tkanin a estetické pocity z dotyku i pouhého pohledu na skutečné nebo i jen zobrazené vlasy („kadeře“) jsou pozůstatkem celotělního ochlupení savců (viz D. Morris: *Nahá opice*) a jsou pocitově spojovány velmi silně se sexualitou a libostí. při použití v interiérech (velmi chlupaté textilie jako předložky, ale také běžné sestřihované koberce vytvářejí příjemné intimní prostředí interiérů, nejen teplem při dotyku, ale také jako tlumičů hluku) hmatovými pocity a vzhledem. „*Vlasům byla odedávna připisována magická moc. Symbolizovaly i samu duši. Dívoch totiž věří, že sympatetický svazek, který existuje mezi člověkem a každou součástí jeho těla, trvá i potom, kdy byl přerušen. Odtud asi pochází víra v uzmuté skalpy.*“ (Martin Rychlík: *Magická síla ve vlasy vpletená..* In: *Lidové noviny* 1.9.2007). Vlasům se věnuje velká péče, ať jde o mužské vousy, anebo ženské vlasy, třeba doplňované i příčesky a parukami, barvením i styly tvarování. „*Pohlavím, jež se více identifikuje se svými vlasy, jsou ženy. Umožňují též rozličnou prezentaci ženina ega*“ (viz tamtéž). Vzpomínkou na prenatální libé pocity jsou bezpochyby pocity ve vlažné vodě, pocity z krásy vlhkých luk apod.

Mnozí lidé obdobně jako v pravěku věří, že vypočtení člověka nebo zvířete odnímá modelu sílu nebo osobnost, bojí se také fotografování. V islámu a v židovském náboženství je zakázáno zobrazit člověka proto, že by to znamenalo pokus o přivlastnění si moci, kterou má jedině Bůh, stvořit člověka, což je sebevyvyšování na jeho úroveň, tedy rouhání.

6.4 Ženské tvary odkazují na estetické a umělecké vnímání

Tělesné tvary žen doprovázejí uměleckou tvorbu od jejího počátku (od neolitu) a prostupují ji celými dějinami. Nikoli mužství, ale především ženství je předobrazem, ze kterého vzešly idealizované představy o kráse a vznešenosti tak, jak pocházejí celými dějinami člověka a jsou realizovány všemi druhy umění. Idealizované ženství neustále aktualizované a postupně kultivované vývojem mravů, zálib a vkusu u přední vrstvy společnosti učinilo z ženy také předlohu forem, měřítko estetiky, jejich stálou inspiraci a vzor krásy a vznešenosti, ale současně nositele libostí ze sexuálních, estetických i uměleckých prožitků vyšší společnosti.

Ženskou krásu a umění velmi vzdělaných a pěstěných hetér oceňovali antičtí patriciové v krásných interiérech dokonce s vybranými pokrmy podávanými do vlažné koupele. Později

ženskou a vůbec krásu oceňovali v duchu Mohammedových příkázání v Koránu, zvláště muslimové a turečtí vezírové, pašové v harémech a vojevůdci i při polních taženích. Zobrazovat krásu žen a vůbec podobu člověka zakazovala některá náboženství – a dosud zakazuje muslimské náboženství, buď proto, že zobrazením se člověk snaží připodobnit bohu, jedinému Stvořiteli, anebo proto, že obraz ukrade člověku duši. Mnoho z jejich pro nás nepochopitelných způsobů jednání s ženami má původ v jejich účtě k ženám.

7 UMĚLECKÉ FIGURY

7.1 Zdroje a vlastnosti ženských a mužských figur

Estetické a umělecké tvůrčí prostředky jsou jednak tzv. figurativní, odvozené od přírodních realit a jevů a zřetelně – „čitelně“ je připomínající, jednak abstraktní, vzniklé v lidských myslích jako nalezené a matematizované podstaty jevů existujících v našem světě, avšak v tak očistěné formě skutečně neexistující. Abstraktní myšlení umožňuje vydat se i do dalších reálně neexistujících, anebo pro poznávání nedosažitelných oblastí a vytvářet další abstrakta¹³.

¹³ Příkladem uměle vytvořených, ale skutečně neexistujících abstrakt, je samotné každé číslo, číselná řada, dokonalý kruh, čtverec apod. Také však donedávna platná představa o atomu jako jádru, kolem kterého v kružnicích krouží elektrony, ale i novodobější představa, že tyto elektrony obíhají v určitých tzv. orbitálech. Tyto představy jsou pouze pomocnými modely, vytvořenými podle statistických (také abstrahovaných) zjištění.

Figury jsou pak v podstatě obdobně vytvořená abstrakta, která odkazují na nějakou zobecnělou představu (model) o realitě – buď' obecné, anebo osobní, tedy v představě, jakou má každý jednotlivec vytvořenu sám pro sebe. Tyto figury jsou odvozeny od lidského těla – ženského a mužského a na ně s menší či větší podobností odkazují. Sexualita může být vytvořena kterýmkoli uměleckým druhem tvorby.. Nejvýraznější je vizuální tvorba, velmi často je zobrazena také pohyby a mimikou (pohybová tvorba je založena na účasti vizuálního vyjadřování). Hudební tvorba je zcela odtaziť, avšak takto lze vyjádřit určitá znázornění nebo napětí obdobná nebo připomínající sexuální analogii.

Sexuální charakteristiku je možno vyjádřit i v architektuře. Někdy i celým vzhledem objektu, velmi často však doplňky a výzdobou volné estetické nebo umělecké tvorby, a čistě architektonickými prvky, jejich tvarováním a především profilováním průřezů (řím, patek, hlavice a dřívů sloupů rizalitů, i celými tvary některých větších či menších detailních členění a prvků.

7.2 Sexuální charakteristiky některých prvků

Sexuální figury jsou odvozeny od tvarů lidského těla a mohou být lineární, plošné nebo prostorové. Samy mohou být jednoduché nebo složené a odvozeny být od určitého prvku těla, od určitého prvku na těle, od určitých partií těla, části těla, anebo figurou může být celá osoba.

Mužským dojmem působí prvky svými abstraktními, matematizovanými nebo tvrdě působícími tvary, nepřirozeností úhlů. Na mužském těle se nehledá krása samotných forem, ale libosti a příznivé vlastnosti různého, zvláště mimoestetického druhu. Následující schéma nelze považovat za jednoznačné pravidlo. Platnost závisí na různých souvislostech a umění spočívá v tom, nalézt nové, neobvyklé, působivé a překvapivé uplatnění. Např. tím, že určitým formálním prvkem nebo postupem se dosáhne účinek právě opačný, než je pravidlem nebo zvykem:

- tvrdé linie, přímé, zalamované, zvláště svislé linie, ostré úhly.
- Plochy hranaté, rovné, zvláště čtverce, excentrické obdélníky, zvláště rovnoramenné trojúhelníky apod. svou geometrickou přesností a ostrými úhly, svou abstrakcí od živé přirozenosti. Účinek geometrie zjemňuje určitá nepravidelnost, u čtyřúhelníku především poměry stran v tzv. zlatém řezu.

- Hranatá tělesa podobných vlastností jako plochy. Velmi zřetelně tvary, které připomínají partie vypjatých svalů a falus, který odkazuje na mnoho významů.
- Drsnější povrchy, tmavší nebo intenzivní barevné tóny, „rozmazané“ tóny, chlad, odstup..
- Pravidelné a jednoduché prostory, zřetelně geometrické, nedynamické prostory, Přesvětlené prostory, neintimní prostory.

V hudbě durové a nižší tóniny, jednoduché harmonie, ale disharmonické souzvučky a intervaly, jednoduché melodie, nižší a drsnější tóny, důrazný, jednoduchý a příliš pravidelný rytmus apod.

V pohybovém vyjádření ostré pohyby, velké skoky, nedostatek pohybových sekvencí, silové postoje jednotlivce nebo skupinové figury.

Ženským dojmem působí prvky tím, že poskytují současně připomínají tvary a formy naznačující libosti, ženského těla a vyskytující se také v přírodě. Hledají se harmonie, vyváženost, náznaky vládnosti, měkkosti, hebkosti, tepla apod:

- měkké linie oblouků, vlnovek, pružin, spirál. Ženský přidech mají také nepravidelnosti, větvení, tupé úhly a vodorovné linie.
- Plochy neurčitě vymezené, negeometrické,
- Obliny a plochy prostorově zakřivené, tělesa nehranatá.
- Povrchy hebké, vlasové, teplé, hladké, barevné tóny lomené, zvláště teplé.
- Prostory intimní, poloosvětlené, dynamické a mnohotvárné prostory.

V hudbě měkké molové a vyšší tóniny, složitější a obměňované harmonie, zvláštní a příjemné disharmonie, složitější a proměnlivý decentnější rytmus, poutavé melodie, harmonický, ale i zajímavé vícehlasy (kánón, protisměrný, zrcadlový a jiné vícehlasy).

7.3 Motivy, významy, a charakteristiky sexuálních figur

Pokud v uměleckém díle nejsou lidské figury pouze představiteli samy sebe, mají estetickou nebo uměleckou funkci odkazů na jiné jevy (city, myšlenky, duchovní stavy, události, děle, hodnoty a další témata). Tvůrce podle potřeby tak užívá smíšené uskupení mužských ženských i dětských figur (např. Michelangelův Poslední soud), anebo skupiny i ojedinelé figury pouze mužské (obrazy bitev apod.) nebo ženské (obrazy lyrické apod.).

Celé mužské figury se v uměleckých dílech vyskytují méně často než ženské. Zpravidla představují sílu, boj, energii, věčnost, souvislost s vesmírem, všemohoucnost, spravedlivé souzení, bohy i vládce nad nimi. Ze zjevně sexuálních zobrazení je v některých kulturách obvyklé rituální zobrazování jednotlivých vyobrazení nebo celých cyklů sexuálních aktů v reliéfech na kultovních objektech, Z partií se jen ve speciálně sexuálně zaměřených případech obvykle uplatňuje jen falus.

Mužské linie a plochy jsou tvrdé, až geometricky odosobněné anebo „svalovité“. Vyjadřují sílu a sílu čerpanou z vesmíru, vážnost, sílu života, anebo odtažitost od pozemské reality, postrádají znaky něhy a neodkazují na ni, ani na jiné jemné, laskavé vlastnosti. Mužská figura nikdy pro svou neurčitou souvislost s vesmírem a mužskou životní sílu je výjimečně „smrtákem“ – a to spíše s ironickým přidechem. Mužská odkazuje na moudrost získanou životními zkušenostmi, sílu své tělesné i duchovní zralosti, nebo to, že ještě ani k jednomu z toho nedospěl.

Ženské figury bývají využívány jako odkazy na příjemné lidské vlastnosti, i na opovrhované vlastnosti¹⁴ odkazují a na samy příjemnosti. Celé postavy ženských figur představitelkami bohyně, ochránkyň různých převážně ušlechtilých vlastností, způsobů, konání: umění, vědy i ušlechtilého a spravedlivého boje. Ženské figury přenášejí na různé jevy také ženské vlastnosti a ujemňují i některé mužské projevy: bohyně boje dává boji, lovení apod. ušlechtilý smysl.

Jako metafora může být ženská figura odkazem na lehkost pohybu, radosti života, náznak taneční víření apod.,

Zjednodušená symbolická znázornění vybraných partií ženského těla jsou prostředky pro estetická a umělecká vyjádření jednoznačně v sexuálních souvislostech, nejčastěji však jen přímočarými vulgaritami.

¹⁴ Baba kořenářka je současně čarodějnici i léčitelkou, ženské sochy na Šporkově Kuksu zobrazují ctnosti a nectnosti.

7.4 Vnímání vlastní sexuality architektonického díla

Hranaté, přímé, anebo jednoduché přísně geometrické tvary se u architektonického díla vnímají jako mužské, uvolněné, pružné a zakřivené tvary se zpravidla vnímají jako ženské. Oblé konvexní někdy spíše jako „mužské“, konkávní spíše jako „ženské“. Jako pružné, měkké nebo poddajné se vnímají také tělesa „deformovaná“ nějakým zatížením (podložky hlavic nebo sloupů, sloupy – viz Vitruvius, řecké řády).

Jako tvrdé se vnímají linie deskriptivně přímé a tvary hranaté, především s vnitřními úhly 90° a menšími. Měkkosti linií se dosahuje zakřivením, zejména mírným vlnovým zakřivením. Symetricky zvlněné zakřivení vyvolává pocit pružnosti. Spirála jednak pružnosti a napjatosti, jednak jisté uzavřenosti do sebe (viz hlavice u Vitruvia), podobě jako oblouk otevřený dolů („kryje“), zatímco oblouk otevřený nahoru se vnímá jako otevření („nabídka na dlani“).

Princip mužskosti a ženskosti (jing a jang) a způsob otevřenosti a uzavřenosti nebo měkkosti a tvrdosti poskytují v estetice možnosti vytvoření kontrastů, které se v souhrnu navzájem vyvážejí do výsledného uklidněného a uceleného, avšak poutavého tvaru. V klasických slozích jsou takto tvořeny římsy (ve všech slozích) a svazky žebířů (v gotice). Střídavě konvexní a konkávní měkké oblouky jsou od sebe odděleny pravoúhle ostrohranným „páskem“. (bezsporně sexualita podle principu jednoty jing a jang. Obdobný způsob můžeme vidět také v Mondrianových obrazech, kde jednotlivá barevná pole jsou od sebe oddělena tlustými liniemi neutrální černé, šedé nebo bílé barvy). Tento estetický princip je moderně aplikovatelný i v moderním tvarosloví (obdobně je užito také v klasické malbě, plastice, v poezii, hudbě, baletu aj.).

8 ZDROJE VLIVU A SÍLA KRÁSKA

8.1 Základy a kritéria sexuálních a estetických pocitů

Ženská fyziognomie je z biologických i historických příčin přirozeným podnětem a prostředkem umělecké tvorby a měřítkem estetiky, mužská fyziognomie.

Sexuální iniciativa jako v celé živočišné říši a zpravidla také u lidí vychází od mužského pohlaví a směřuje k ženskému, od kterého vychází nový život vstupující do společenství.. Sexualita je vázána na tělesné i duševní vlastnosti, které znamenají určité přísliby pro veškeré jevy životní existence, tedy základní principy života, zachování jedince, a zachování rodu i druhu

Žena je idolem, který je v celých lidských dějinách spjat s uměleckou tvorbou. Ona sama, anebo její výrazné tělesné znaky, jsou nejčastěji zobrazovány nebo naznačovány v nejrůznějších souvislostech a tyto figury (ve smyslu jednotky uměleckého vyjadřování) odkazují na cokoli, pod naším zorným úhlem vždy však prostřednictvím jejich sexuální specifiky. Velmi výmluvné v tomto smyslu jsou již z paleolitické doby tzv. Venuše se zdůrazněnými sexuálními znaky a s významem matky, rodičky¹⁵. Kromě specifické vlastní tělesnosti a prvotních i druhotných pohlavních znaků jsou atributy ženy a její sexuality také různá znamení, mezi která zpravidla náleží především amulety k osobní ochraně, k zajištění plodnosti atd., případně již zmíněné znaky příslušnosti ke skupině nebo muži, případně vlastnictví, jakými dodnes jsou naše zasnubní prstýnky.

¹⁵ Mezi všemi známými paleolitickými Venušemi je výjimečná Venuše Petřkovická (případně Landecká), která neodkazuje na sexualitu ve smyslu plodnosti a mateřství – „strážkyni“ rodu, ale prostě na ženu jako nositelku krásy případně konkrétní lásky, jako osobnost, bez výrazného zdůraznění biologických sexuálních funkcí. Naši soudobí umělci zobrazují ženu jako konkrétní osobnost (portréty), avšak její tělo, případně jeho partie různého sexuálního náboje také jako figury, pro vyjádření jiných estetických nebo uměleckých záměrů využitím jejich přitažlivosti, ale odkazující na jiná témata. Jak na témata umělecké povahy a uměleckého zaměření, tak na témata profánní – jako reklamní prostředek na cokoli jiného. Zvláště typické ženské partie slouží jako figury v pornografii prvoplánově, přímočaře a hrubě odkazující a vyvolávající fixní sexuální prožitky (o nichž jsme se zmínili jinde). Ženu spíše jako sexuální představitel nebo objekt, méně často jako subjekt, je z přirozených obecně životních důvodů častým tématem jak v životě, tak v umění, avšak společenská konvence vzešlá z křesťanství nedovoluje v tomto směru veřejné přiznání. Některá tvorba využívající i důležitost sexuální přitažlivosti se zasunuje do soukromí jako společensky nevhodná, neslušná, pohoršlivá, nebo je používána jako afrodiziakum, případně je skutečně až pornografií.

8.2 Sexuální prameny pocitů krásna

Krása je abstraktum, které nelze uchopit, ani je nedovedeme popsat, Krása začne existovat až tím, že si ji uvědomíme a pocítíme ji jako libost, V konkrétních předmětech nebo jevech existují pouze jejich fyzikální vlastnosti, které vnímáme svými tělesnými smysly. Jako krásu můžeme pocítit některé stavy jejich vzájemných vztahů, které pocítíme jako harmonický. Můžeme tyto vztahy sice pojmenovat, podle možnosti úplně a podrobně popsat, v rámci technických možností zjistit jejich parametry, ale ani z nejdokonalejšího jejich zopakování krásu nepocítíme, pocity krásna se nedostaví. Krásu nepoznáváme rozumem jako např. matematickou pravdu, ale nikdy nepojmenujeme a nezměříme iracionální složky, kterými krásu obohatíme sami tím, že ji chceme vnímat a jsme na ni právě v danou chvíli naladěni. Tým fyzikální stav můžeme totiž v jiném svém psychickém naladěni pocítit jinak, jako zcela něco jiného, anebo vůbec nijak. Tutěž skutečnost současně s námi může vnímat zvíře, ale to, co pojmem jako krásné, zvíře pojme za potravu, dokonce i s reflexy sbíhání slin. Krása není jev přírodní. Je pouze libým pocitem z určitých vjemů

Tutěž krásu, jakou pocítíme z určitého předmětu nebo jevu, můžeme však pocítit také z jeho zobrazení, kde na rozdíl od pokusu reprodukovat krásu předmětu podle naměřených parametrů nejsou tyto parametry nejen zopakovány, ale zdaleka nejsou ani všechny. Předmět krásy je pouze umělecky naznačen nebo zdeformován tak že naše výsledné reakce dávají tytéž pocity, jako předmět sám. Zcela možná dokonce budou naše pocity ještě lepší, krásno bude působivější, ale pravdivé, nikoli jiné krásno. Umělecké zpracování z předlohy vytěžilo ještě více, než jsme předtím vytěžili sami. Aby k tomu došlo, stačily nám pouze vhodné náznaky, anebo v nejzazším případě pouze jeho znak, umělecká figura, symbol. Obraz a pocit krásy pak vzešel z nás samých, pokud ovšem máme schopnost a umíme mluvu těchto náznaků číst v daném druhu umění.

O stejný případ jde, když jsme naučení číst znaky, figury pocházející z charakteristických znaků lidského nebo speciálně ženského těla, které nám navozují poznané a navyklé znaky konkrétního gendru nesoucí připomínku na pocity spojené s jejich původem, se sexualitou mužskou nebo ženskou. Pak nerozhoduje, čemu jsou tyto znaky přiděleny, určité pocity se přenesou i na tento nosič. Vnímáme jej jako mužský nebo ženský.

Pocit libosti je podmíněn stavem biologickým, avšak může být také výsledkem mentálního procesu, uvážení, kdy fyziologický proces teprve následuje. Z hlediska úvah o umění je rozumová cesta k libosti a pocitu krásy určitou násilností na obecné přirozenosti života. Pocit libosti u zvířat lze prokázat, např. známými pokusy s reflexy psů, ale i slepic a kuřat na potravu. U člověka -i dítěte- olíznutím rtů, Bez pocitů libosti by život vyhnul, ztratila by se potřeba jej udržovat, nelibost ze života je důvodem k jeho ukončení. Příznakem libosti je každá vůle žít, každá prosperita nejen člověka a živočichů, zřejmě také v říši rostlinné.

Harmonie jako záležitost pocitů libosti ze souladu, vyváženosti, vzájemných proporcí, je jev estetické povahy. Svědčí o tom známá skutečnost, že např. peníze nezakládají štěstí, neboť jde o rozličné a na sobě přímo nezávislé kategorie.. Fyziologicky je libý pocit vyvolán vylučováním hormonů libosti a zaktivizováním příslušných nervových cest a částí mozku.. Libost je také neoddelitelnou součástí všech milostných vztahů, v hrubé, neharmonické formě i žádosti sexuálních.

Předpokládá se, že muž hledá sexualitu, zatímco žena hledá vhodného otce pro své potomky. Uvážíme-li dobu, kdy se lidské vlastnosti a chápání utvářely, není důležité rozlišovat věk největší pracovní a největší sexuální aktivity, kdy délka produktivního života byla od 12 nebo 15 roků do 20, maximálně 30 roků, takže sexuální zaujetí muselo zahořet pouze v období mladé krásy mezi 14 (spíše 10.) až 18 rokem věku. a blízkou příbuznost pocitů sexuální a estetické libosti, podpořených účasti estrogeneru na vzpomínkách z přednatálního života¹⁶.

Muž se naučil vnímat a pojmenovat krásu prostřednictvím sexuality, zatímco žena se tomu naučila prostřednictvím muže,

Krásu a libost nelze systemizovat. Ve vizuální oblasti se o to pokusili již v antice (pravděpodobně nejen Řekové) definováním tzv. „zlatého řezu“. V renesanci a baroku symetrii architektury nebo scény, tj. souměrností, zrcadlením, absolutním fyzickým vyvážením. V poezii rytmem, později rýmem, v hudbě uzavřením cyklu nebo matematickými prostředky komponování, např. posunem fáze (kánón), tonálně opticky shodnou kompozicí dvou protichůdných současně probíhajících melodií (A. Schönberg) Pouze takto použitá pravidla dala vznik intelektuální „kráse“, nikoli kráse citové, duchovně podmaňující. Duchovní podmanivost dodává dílům oduševnění, smysl a životodárná estetičnost. Estetičnost podle pravidel, bez dokončujícího oduševnění, může poskytnout mělké tělesné prožitky. Symetrie sama o sobě je statická, nepodněcující, nedosahuje dostatečně uspokojivého účinku. Poměry zlatého řezu poskytují „asymetrickou symetrii“, napětí mezi staticností symetrie a nadměrným, nepřehledným, spíše desorientovaným vzrušením.

Přes dojem, že krása je objektivní nezávislou skutečností, je pouhým subjektivním a naučeným pocitem. Podle soudobých výzkumů je pravděpodobné, že dítě brzy po narození dává najevo, že cítí nejen příjemnosti a nepříjemnosti, ale také má pocit a rozezná něco, co později bude nazváno krásou (podle pořadu Zázračná planeta, obrazy prenatálního života, (ČTV 2, 24.8.2007, 20,00hod.). Nelze pochybovat, že prostředí v plodové vodě, anebo v bílku nejen ptačího vejce, je nejvýhodnější pro vývoj každého, tedy i lidského života. Od 4. měsíce lidský plod již žije a vnímá: cítí hebkost prostředí, zvuky mluvící matky, vůni a chuť plodové vody (v níž pozdějším životě bude hrát určitou roli testosteron) pohybuje končetinami. Vzpomínky na toto blažené období zůstávají po celý život: již plod navykne na specifickou vůni rodiny (a rodina na vůni svého dítěte)¹⁷, na hlas (tón, rytmus, spád atd.) matky a později také otce a sourozenců, navykne si na určitý charakter prostředí (estetický, životní aj.). Nabude pocit míry určitých standardů, které se sice další výchovou upraví, ale v podstatě zůstanou a ovlivňují celý další život¹⁸.

¹⁶ Přirozený sexuální pud se v člověku spojuje s uvědomělým pocitem libosti ze sexuálního podnětu doprovázeného estetickými vjemy, takže obě příčiny s počátku splývají. Časem se nabude schopnost je rozlišit a každou složku přidělit jinému původci: složku estetické libosti ženě v její mladosti a pojmenovat ji krásou a oddělit ji od sexuální libosti. Když muž začne ženu zdobit, žena pochopí toto rozlišení na dvě stránky: duchovní a fyzickou, živočišnou. Sama se potom od muže naučí krásu poznávat a vnímat a naučí se vycházet muži vstříc v estetické oblasti: sama se zdobit, esteticky se pohybovat a stavět pózy, využít estetičnosti hlasu a své prostředí naplňovat předměty a výrobky pokládány za krásné.

¹⁷ Specifické standardy svých rodičů nabude vyvíjející se plod u všech živočichů. Tučňáci, kteří po vylhnutí mladých do doby, než se naučí sami se krmit, plavat a lovit, se ještě zdržují na útesech ve velkých zahuštěných množstvích, a podle „rodinného pachu“ a hlasu naleznou v nich po návratu z lovu v moři bezpečně své mládě a mládě pozná své rodiče.

¹⁸ Sotva narozené dítě hledá a nalézá libou měkkost a teplo, ve kterých dosud spočívalo, známé vůně a hlasy i v náruči své matky. Před narozením si zvyklo na pach testosteronu i ergosteronu (při vývoji chlapce více testosteronu, při vývoji děvčete více ergosteronu), po narození v náruči matky náhle testosteron postrádá. Podle soudobého výzkumu (dle ČTV 2 24. ?? ve 20,00 hod.) jemu již známý pach testosteronu, který narozením pozbylo, nalezne opět v souvislosti s obličejem svého otce a vzájemnou souvislostí libosti (působením hormonu serotoninu) tohoto pachu a rozložením prvků viděných v obličejí (nejde o podobu, jde o zatím abstraktní tvary) si vytvoří model harmonie tvarů, vznikne obecný estetický pocit, princip estetiky tak, jak jej vnímá a chápe člověk. Dítě pak údajně rozlišuje obličej krásný a „škaredy“. Zajisté stejný zdroj vnímání estetičnosti je u všech lidí, ale také u všech živočichů. S ním pak souvisí poznávání druhů i příslušnosti k tlupám, stádům, hejnům i rodinám a rodičům, a zvláště pak sexuální přitažlivost..

Charakteristiky libosti a lidského vnímání a estetického citění, se odvíjejí od libosti prenatalního života, od zrodu představy o existenci krásy a od jejího spojení s tvary a hebkostí dotyků s matkou – ženou.. Ona je pak představitelem i měřítkem krásy, harmonie a proporcí, ženské tvary jsou nositelem libých pocitů a trvalým představitelem krásy i v jejich abstrakcích do grafických prvků (linií, ploch, těles), hlasových projevů, prvků pohybu, rytmu a dalších uměleckých projevů až po kompozici každého díla. Ženské estetické citění se kloní spíše k měkkosti a plynulosti, mužské spíše k ráznosti. Zlatý řez (údajně) vyplývá z harmonických proporcí „hezkeho“ obličeje. Jeho proporce vyplývají z ostatních proporcí lidského těla (zvířata by pravděpodobně měla jiné proporční vztahy), i když upravených matematickou abstrakcí a zobecněných do možností neomezeně opakovaných cyklů.

Ženské estetické citění i projevy jsou zpravidla jemnější, avšak v sexuálních vztazích je převyšuje vliv testosteronu – vzpomínky na prenatalní život. Jak muži, tak ženy mají po celý život podvědomou touhu vrátit se do této doby blaženosti a hledají ji nejrůznějšími způsoby. K výrazům této skutečnosti náleží trvalé návraty k sexuálním symbolům v umění i v architektuře všech kultur na světě, potírání ženských vlivů v gotice, jejich vyzvedání a zdůrazňování v baroku a rokoku. Výrazem touhy po návratu do ztracené blaženosti náleží sama trvalá obliba měkkých linií, ale také romantismus ve svých i sebevražedných vznětech a surrealismus při hledání nejhlubších zdrojů inspirace.

8.3 Estetika náznaků částečným odhalováním

I když z hlediska života jsou estetické hodnoty druhotné až za nezbytnými potřebami života, sexualita soustavně a trvale (nikoli bez přestání) upoutává pozornost, prolíná celý život, slučuje se s magií, vstupuje do náboženství i veškerého umění, kde je včetně architektury jedním z podstatných témat, ale i prostředků.. Jak v umění, tak v běžném životě se ženské sexuální znaky uplatňují velmi silně –a více, než mužské sexuální znaky. Pozoruhodné je, že především v civilizovaných a kulturních společnostech se z oděvu jako ochrany celého těla nebo alespoň jeho nejohroženějších a nejdůležitějších částí stává předmět výrazně estetický a rozeznávací. Ženský, ale také mužský oděv nebo móda využívají napětí, které vytváří náznaky, v našem případě neurčitosti mezi odhalením a zahalením sexuálních znaků. I úplné zahalení může velmi dobře zdůraznit skryté formy, anebo vyvolávat sexuálně estetickou představu o utajené kráse. Významnou úlohu mají výstřih, taile, zadek, boky, podolek umělecké kreace účesů nebo klobouků. V umění zvláště využívajícím sexualitu (kankán v Moulin Rouge) také vypjatý nárt punčochy, podvazky a kalhotky a jako fetiš dámské lodičky a spodní prádlo... Islám zdůvodňuje zahalení žen ochranou mužů před svody krásy, ale právě tím a malováním jediné viditelných očí právě zvyšuje záhadnost skrytého tajemství. Prvek překvapujícího odhalení tváře se symbolizuje i ve svatebních rituálech. K prostředkům zvyšujícím sexuální přitažlivost náleží od prvopočátku estetického vnímání a myšlení také sebezdobení a zdobení: žen jako magické opatření, projev úcty nebo přitažení pozornosti k určitým partiím těla. U mužů se pohlaví chrání ale současně také zdůrazňuje (u Křováků kornoutovým nástavcem, proti

náhodě v divokém prostředí, v renesanční módě zpevňující nášivkou na klinu proti poranění mečem v bitce).

9 SEXUALITA, HORMONY A KRÁSA

9.1 Hormony

Lidské sexuality se více nebo méně dotýká každý stav, kdy se v těle zvýší hladina zejména některého z hormonů estrogenu, androgenu, endorfinu, serotoninu. Jde o hormony se sexuální, avšak také jinými působnostmi, jejichž projevem kromě sexuality může být také pocit pohody, příjemnosti, zalíbení, ale také za jiných okolností zlost, nenávisť, pocit ošklivosti atd. Ke všem souvisejícím stavům může dojít v důsledku přítomnosti těchto hormonů, anebo k jejich přítomnosti v důsledku předchozích podnětů, přičemž podnětem může být také pouhá myšlenka. Sexuální podněty vyvolávají také pocity krásy, vnímání krásy nezdědka vyvolává sexuální ozvěny. Svět umění a sexualita jsou si velmi blízké.

Umělecká figura zprostředkovává estetické a umělecké zážitky mezi dílem a vnímatelem prostředky uměleckého díla. Chceme-li jednat o sexualitě v umění a architektuře, nemíníme tím zde výlučně zaměřením na sám sex, ani na ženu jako téma uměleckého díla, nebo jako symbol či nositelku jiných témat. Zabýváme se pouze souvislostmi jakýchkoli figur¹⁹ estetického nebo uměleckého díla s jejich sexuálním původem, anebo s charakteristikou, kterou obrazně nazýváme mužskou nebo ženskou podle toho, zda figuru cítíme např. jako tvrdou nebo měkkou a podobně.

¹⁹ Figura je obecný, nikoli jen vizuální útvar, nejnižší prvek nebo jejich nejjednodušší skladba, v uměleckém díle, který jako prvek bereme na vědomí a můžeme ji popsat nebo pojmenovat. Ve výtvarnictví může být figurou významná linka, plocha, těleso, barva, rytmus atd., v hudbě souzvuk, barva nebo síla zvuku, melodický úsek (melodické téma), rytmus, harmonie, v pohybu taneční figura, druh pohyb směr pohybu, v architektuře část budovy, portál, okno, římsa, atika, markýza, barva fasády, světlo nebo stín, velikost objektu, začlenění objektu do prostředí atd. Jako analogie mohou sloužit atom, molekula, anebo ve slovesném projevu slovo, fráze, věta atd.

9.2 Vliv hormonů na uměleckou tvorbu

Působnost hormonů na pocit libosti z krásy spočívá na přirozených archetypových figurách (tvarech, formách), které souvisely s existencí a zachováním života. Sexuální podněty a pocity se již od počátků existence lidských pocitů, citů, rozumového chápání a duchovních hnutí pojí současně také s estetickou libostí a nelibostí. Ze základů antické nauky o různých uměních se vyvinula také estetika architektury²⁰. Spolu s šířením antické kultury pak toto pojetí estetiky se postupně uplatňovalo zejména na západ do střední Evropy a na sever do Byzance. Na pravidlech řecké antické estetiky spočívala i gotická výtvarná estetika, i když se pod závojem složité mystiky může zdát, že tomu tak nebylo. Jakmile však pominula důsledná gotická duchovní orientace, evropské myšlení se v renesanci opět otevřelo antickým humanitním myšlenkám a umělecké dílo se opět začalo vnímat jeho věcným obsahem a tím, co vyjadřoval a formální stránkou díla, nikoli již jeho složitou mystikou. Takto dnes nahlížíme i díla z jiných než našich myšlenkách okruhů, jakými jsou díla přírodních národů a díla v oblastech východních náboženství.

Pokud jde o sexualitu, umění se jí nemůže zříkat, neboť právě ona je jedním z jeho kořenů, a současně jedním z nejdůležitějších fenoménů života. Ve výtvarných, pohybových a literárních projevech můžeme nalézt bezprostřední, ale také vzdálené až jen symbolické či anlogické souvislosti tvary a formami (estetickými a uměleckými figurami) lidského těla a se sexualitou, která je nedílnou součástí lidského těla i lidských citů a myšlení a výrazně se na nich projevuje. Podle těchto projevů rozeznáváme ženy a muže, i když je nevidíme. Můžeme základní charakteristiky sexuální orientace

aplikovat také na nefigurativní umění, kde nám nepomáhá fyzická podobnost, na umění, jejichž vyjadřovací prostředky jsou mimo všechny předlohy z přírody, tj. umění hudební a architektonické.

²⁰ Viz N. Goodmann, denotace a související pojmy.

9.3 Lidská sexualita není jen pud

Lidská sexualita je pud obohacený o citové a duchovní prožitky. Pouze sexualita je základem vzájemné biologické souvislosti řetězce cyklů generací. Je sice možno považovat ji za pouhý pud, avšak jde o jiný pud a o jiné základní životní funkce, než jsou ostatní, počínaje od pudů strachu, sebezáchovy, zachování rodu a od funkcí tepu srdce pumpujícího krevní cirkulaci, dýchání, trávení atd. až po pudy, které jsou nebo byly sice důležité, ale v civilizačním prostředí pozbývají na významu. Pudy jsou orientovány dostředně, ve prospěch samotného jedince, jejich nositele a ve prospěch imaginární, i když pokrevní jednotky – rodu a ještě méně konkrétní jednotky – druhu... Na pud zachování rodu bezprostředně navazuje sexuální pud jako jeho realizátor, ale je orientován na vnějšek, na jiného jedince vlastního druhu. Je základem společenství a vnějších vztahů každého jednotlivce, ale také kolektivních vztahů mezi skupinami.. Z rozdělení úloh, z „technických a technologických“ příčin je pochopitelné, že nositelem výraznějších sexuálních vlastností je samice, u člověka žena. Se zvyšujícím se intelektem v dějinách vývoje člověka zajisté kultivace pouhého pudu se transformovala na vnímání specifických pocitů a citů, zdrojů vzrušení nejen sexuálního, ale také ke spolucitění, k soucitu, porozumění. Nejen k druhému člověku, ale do jisté míry také k porozumění jinak neuchopitelným duševním a mentálním hnutím zvířat – a také porozumění potřebám a životu rostlin všeho druhu. Tím není popřeno vědecké poznání, ani racionální poznání z běžné životní praxe, přesto však každý normální lidské vnímání každé skutečnosti obsahuje v sobě určitou citovou, tedy iracionální složku: soucítění, vnímání pocitů jiných lidí než jen svých vlastních pocitů apod., které se rozvinuly až v průběhu existence tzv. moderního člověka, homo sapiens sapiens jako výsledky postupné vlastní kultivace²¹.

²¹ Lidé až do středověku zpravidla mnohem méně než současní kulturní lidé, vnímali bolest a utrpení druhých lidí se soucitem, i na vlastní fyzické bolesti byli mnohem méně citliví. Ani dnes necítíme soucit s pronásledovanými a raněnými zvířaty při lovu, s hnanými na porážku přesto, že víme, jakým stresem instinktivně přitom trpí. Krutost bojů v římských arénách a na válečných polích je nám dnes nepochopitelná. C.L Scaevola v Římě si upálil ruku, aby dokázal, že mluví pravdu. Polský zeman, kterému byly vypáleny obě oči a utřata jedna noha a opačná ruka, když přišel do křížáckého Malborgu jednat o míru, nezemřel, ale vydal se na strastiplnou cestu zpět domů (H. Sienkiewicz: Quo vadis). Na jedné straně boj o vlastní přežití ani dnes nedovoluje pocity, které by poškodily existenční možnosti, na druhé straně vlastní utrpení a smrt u přirozeně žijících etnik a národů byla a je vnímána jako naplnění osudu, nikoli jako zkrácení na možnostech žít dále a prožívat různé duševní stavy.

10 ESTETIKA

10.1 Sexualita je součástí estetiky, ale není její podmínkou

Pocity estetické krásy jsou těsně spjaty se sexuálními pocity. Sexuality není její podmínkou, i když jejich počátky jsou společné. Ženské tělo a jeho partie se v uměleckém díle stávají předlohami výtvarné tvorby, výtvarnými symboly a figurami, které samy nemají veškeré vlastnosti svých modelů, jsou jen jejich symboly, nesdělují přímo, ale neurčitě odkazují na jiné jevy. Právě touto distancí, odpoutáním se od reality je možné „odsexualizování“ vnímání a vjemy transformovat je do estetických prožitků, zkultivovat vnímání předmětu na vnímání jeho estetických vlastností a estetické é.kvality. Vnímání sexuality je tedy bázi estetického vnímání a cítění²², na kterém je založeno umění,

přeorientování citění nebo myšlení ze stresového všedního ladění mysli do ladění příznivého, umožňujícího regeneraci duševních sil a vyrovnaní citových výchylek. Obecnost této zkušenosti potvrzuje to, že původně mužské estetické reakce na ženu jako sexuální objekt, byly postupně v civilizačním a kultivačním procesu člověka zřejmě brzy po jeho vzniku odsexualizovány a muži i ženy si vytvořili a převzali též společná estetická kritéria²³.

²² viz ŠAMÁNEK, Josef: Úvod do etiky a estetiky architektury.

²³ „I žena ocení krásnou ženu, objektivních měřítek pro krásu mužů je podstatně méně“ (Monika Mudranincová: Samice v klasice. In. Lidové noviny 14.7.2007). Sexuální přitažlivost je zřejmě sice oboustranná, ale v estetice je asymetrická. Muž oceňuje krásu žen, žena spíše schopnosti muže být záštitou rodiny. O původu estetického citění, citění krásy, v sexuální oblasti svědčí také tzv. „druhá míza“ u mužů ve věku kolem 50 roku života. Odkvétající žena přemění své sexuální pocity na lásku ke svým potomkům, uvolněná mužská mysl hledá a má čas vnímat estetičnost a nalézá ji opět prostřednictvím vlastní sexuality jako krásu ve svěžesti mladých žen: „... a druhé věc je, že se mi ty holky začaly znovu líbit“, tvrdí Martin Zvoníček“ (cituje František Šulc: Sen o ztraceném mládí. In: Lidové noviny 21.7.2007).

10.2 Lidské tělo a umělecká figura

Je nutno předeslat, že zcela pochopitelně mezi estetické a umělecké prostředky, umělecké figury, náleží také lidské tělo, jak celé, tak jeho torza apod. (a v rámci našeho tématu – sexuality) také jejich různé partie ve své funkci estetických a uměleckých figur. V oficiálním chápání a přístupu k umění nelze v uměleckém díle žádnou partii lidského těla vnímat prvoplánově, jen jako takové, ale pouze jako umělecké figury. Figura totiž není sám předmět, v našem případě člověk nebo jeho část, ale jen symbol, který na sám předmět pouze odkazuje – a člověk jej „denotuje“ tak, že jej nevnímá jako pouhé sdělení o právě této zobrazované skutečnosti, ale vnímá je jako cestu k jinému poznání. Zobrazený předmět nezobrazuje sebe, není ani jeho vzorkem téže, avšak širší skutečnosti¹¹¹. Umělecký výtvarník nemá za cíl upoutat pozornost na fyzický fakt, který je použit k realizaci díla (žena, muž, poprsí, vlas, pokožka, ale zavést city a myšlenky na jeho jiné vlastnosti, analogie nebo účinky, v našem případě v oblasti sexuální a estetické příjemnosti (nebo nepříjemnosti). Obojí souvisejí s účinky těchto hormonů. Je věcí vnímatele, co si z možností sám zvolí, jak odkaz pochopí. Nemůže tomu být jinak, neboť jakkoli dokonalé provedení nikdy není totéž, co sám předmět, nemá vše, co on, ani jej nemůže zobrazit v jeho úplnosti, komplexnosti, situaci: Plošná kresba nemůže být totéž, co její prostorový model, sama skutečnost. Slovo, věta, kresba, malba, , skulptura ze dřeva, kamene, betonu, plastu, nemá život (a jeho náležitosti), necítí, nereaguje, neopětuje, není na místě děje atd. Pokud jde o abstraktní symboly ve výtvarných disciplínách, je zřejmé, že nejde o spodobnění, o věrnou repliku, Tím spíše je to zřejmé u umění hudebního a jiných, založených na zvucích, (obecně: auditivní), pohybových a mimických (obecně mimetických), včetně architektury, která právě jako hudba, je nejvíce abstrahována od jakýchkoli předloh, ať přírodních, anebo umělých²⁴ (nezmiňujeme se o užitých funkcích architektonických děl).

²⁴ Příklady odkazů, denotace v architektuře

Sloup je sloup, nijak se nepodobá síle, kterou působí, nebo tíze, kterou nese. Není ani jejích vzorkem. Architektonický článek (prvek) ani v tektonické skladbě není obrazem funkcí, které plní. Pouze na ně odkazuje, někdy ani na reálnou skutečnost. Triglyf odkazuje, symbolizuje) čela stropních trámů, které ve skutečnosti ani neexistují. odkazuje na skladbu konstrukcí postupně roznášejících zatížení, aniž by ukazoval samo zatížení nebo síly, které s ním souvisejí a dokonce – aniž tyto konstrukce existují. Kamenný abakus sloupu (zpravidla kruhová deska nad hlavicí nebo pod patkou sloupu) napodobuje polštář stlačený působícím zatížením. Vyboulení odkazuje (nenaznačuje) síly naznačením reakcí podložky z pružného materiálu, kterým ovšem kámen není. Dvoustranná voluta na jonské hlavicí

velmi názorně „mluví“ o síle, které prochází sloupem, aniž by ji zobrazila a aniž by byla pružinou, jakou předstírá. Kamenná křížová kytka ukončující gotické věžičky, nebo krab na různých hranách opěrného systému gotických chrámů se kytkám ani krabům nepodobají (kraby jsou odvozeny od stylizovaných listů, počestlý název je z francouzského slova pařát)²⁵, jsou pouhou ozdobou nic neznamenající, přesto abstrahovány od reálných předloh.

Klasický chrám nebo divadlo odkazují zpravidla svým architektonickým výrazem, architektonickými prostředky, s podporou umění a určitých atributů na svou kulturní funkci. Střední školy a university mají na svou hodnotu vzdělávání a soustředěné vědy odkazovat architektonickými prostředky s podporou přidružených uměleckých prostředků. Velká okna apod. ukazují na hygienu, naznačují, že v budově jsou určité funkční prostory, ale tím neodkazují na žádnou hodnotu. Pouze sdělují svůj fyzický stav. Není možné, ani žádoucí, aby každý obytný dům odkazoval na nějaký vyšší cíl a hodnotu, jako není možné, aby lidé neustále mluvili v obrazech a poetické formě. Avšak centra určitých vyšších hodnot by měla na ně odkazovat architektonickým, případně s podporou dalších uměleckých prostředků.

Velká okna neodkazují na žádné hodnoty, pouze sdělují svůj fyzický stav. Na objektu zv. Tančící dům nelze odhalit, na jaké vyšší hodnoty budova odkazuje, anebo čeho jsou symbolem (snad na radostnost hospodářských výsledků tamních podniků). Proti tomu neobvyklý (a společenským dosud nezažitý biologický tvar) „blob“ J. Kaplického zcela jistě přinejmenším svou figurou odkazuje na význam a hodnoty (archivní i společenské) instituce, jaké chová Národní knihovna. Právě tím, že spolu v určitém dvojzvuku (harmonický souzvuk v „intervalu“ objektu hrotilého a objektu zaobleného se siluetou Hradu a věží sv. Víta) mluví o kulturních hodnotách svého poslání i celého města. K nám zatím také druhem svých tvarů, až se i u nás stanou běžnými, jejich význam sice vyprchá (což je zákonitým údělem každého objevu), avšak jistě zůstanou funkční její odkazy na jiné hodnoty, a velmi pravděpodobně také umělecká architektonická hodnota samotného objektu).

²⁵ Bohuslav Syrový: Architektura, naučný slovník: SNTL 1961. Viz hesla,.

10.3 Žena, sexualita a estetika

10.3.1 Žena je představitelem krásy a jejím zdrojem, muž síly energie

Ženské tělesné tvary doprovázejí uměleckou tvorbu od jejího počátku (od neolitické společnosti) a prostupují ji celými dějinami. Žena byla „bohem“, neboť umí stvořit nový život. Má tedy božskou krásu a přísluší jí vzácné zdobení, krášlení. Je nazývána nejrůznějšími pojmenováními od nejposvátnějších až po nejvíce opovrženíhodného. Nikoli muži, ale především ženy poutají odjakživa větší pozornost a jsou na jedné straně symbolem a nositeli krásy, ale na druhé straně také ony i jejich pohlavní druhotné a zvláště primární znaky také předměty pornografie. Lapidárními jednoznačně čitelnými znaky spojenými s ženskou sexualitou jsou kosočtverec a ležatý dvojoblouk, směřující nahoru nebo dolů.. Jistě není náhodou, že ženské genitálie byly v zobrazování dopracovány až do abstraktního symbolu, znaku, zatímco zobrazování mužských genitálií tak daleko nedošlo²⁶. V umělecké vážnosti zobrazená obnažená, anebo jen lehce oděná žena nebo i ženské pohlavní znaky mají v různých souvislostech od nejvzdálenější symboliky až po uměleckou erotiku, alegorii (např. v některých obrazech Vl. Franze) nebo afrodisiakum. zpravidla smysl povznášející ducha. V pornografii žena, nebo v tzv. pouliční či záchodové tvorbě zobrazení nebo symboly ženských pohlavních znaků má funkci podřadného afrodisiaka nebo osočení.

Obnažený muž je v umění zobrazen mnohem méně často než žena, ale nikdy pro svou tělesnou krásu, ale zpravidla ve funkci představitele síly nebo vládce. Mužský úd je záměrně s určitým smyslem zobrazen malířsky nebo sochařsky pouze výjimečně - a to převážně v nadměrném měřítku a vesměs ve stavu vzrušení. Zřídka však jako afrodisiakum, spíše jako nositel síly, pevnosti, mocnosti²⁷. V asijské tradiční kultovní architektuře jej však symbolizují některé stavební typy.

V moderní architektuře západního stylu je .penis inspirací výškové stavby v Londýně, která se tyčí jako prst boží.

Zatímco ženská sexualita jen inspiruje v estetické a umělecké oblasti a v prožívání vnímatelů velmi široké spektrum jevů od nejběžnějších až po nejhodnotnější a nejvíce opovržením hodné, od lásky až po nenávist, od krásy až po ošklivost, od umění až po oplzlosti, od altruistických až po sobecké, od oddanosti a lítosti až k pomstě, mužská sexualita inspiruje ve zcela jiné oblasti, k sebevědomí, sebereprezentaci, k pocitu mohutnosti

²⁶ O pradávnm původu a velkém zaujetí k živým odkazovaným skutečnostem svědčí to, že dlouhým a častým užíváním se tyto figury dobraly vysokého stupně abstrakce, její obecné srozumitelnosti a dlouhého, stále aktuálního života. Kromě svého „předmětového“ významu však mají také řadu přenesených významů, nejen v pouliční a tzv. záchodové tvorbě, ale také v oficiálním a vážném umění. Příkladem může být několik zcela novodobých obrazů hudebního skladatele a profesora na Akademii muzických umění, V. Franze, který tento symbol použil jako hodnotící komentář k hlavnímu výjevu.

²⁷ Mužský úd ve stavu vzrušení nemá statut jaký v očích lidí mají ženské genitálie, vážnost přitažlivosti nebo ponižovacího znaku atd. Pokud jeho spodobnění nevyjadřuje sílu, věčnost, mocnost, bývá i předmětem rozporuplné humornosti.. Právě tím byly zejména pro ženy lákavé scény při veřejných popravách odsouzenců, u nichž právě v této situaci paradoxně došlo k bezděčnému vzrušení.

10.3.2 Výtvarný odkaz na ženskou estetičnost je nejúčinnější

Každý specifický útvar je abstrakcí celého fenoménu, v tomto případě ženy, a stává se „krásným“ protože je schopen evokovat libé pocity tím, že nejde o přetvoření do jiné umělecké mluvy, ale pouze o stylizaci tvaru. Tyto útvary se stávají součástí výtvarné estetiky a tvoří v nich třídu vnímanou příjemně jako „ženské“. Jde o tvary oblé, vizuálně, měkké pružné atd., které navozují na ženské tělo a vůbec na obecnou větší jemnost ve všech projevech, vyvolávají pocity krásy více, než mužské tělesní tvary. Především ve výtvarném umění, kde estetika založená na tvarech je nejvýraznější, a navíc je podpořena také dalšími citovými i mentálními vztahy k ženám, které nejsou omezeny jen na mužské vnímání, ale také samy ženy je cítí jako krásné, ušlechtilé, přitahující apod., jak jsme již uvedli. V jiných než přímo výtvarných uměních, je možné vyjádřit ženství, anebo vyvolat asociace s ním související, pouze nepřímými náznaky.. Výtvarná umění včetně architektury však konkrétními tvary mají schopnost podvědomou souvislostí se sexuální libostí prožítky estetické libosti a krásy zesílit.

10.3.3 Sexuální motivy přírodních národů a v moderním umění

Sexuální motivy v umění přírodních národů²⁸ i v jejich ozdobách těla a v oblečení jsou obecně známé ze zpráv a obrazových materiálů starších i soudobých cestovatelů. Známy je indický erotický epos *Kamasútra*. Obnažené ženské postavy ve starověkém i antickém umění neměly smysl erotický, ale svým způsobem kulturní (anebo oslavu ženské krásy bez dalších významů²⁹).

²⁸ Neolitické Venuše s mohutnými prsy a boky, zdůrazňujícími nejen znaky pohlavní, ale znaky schopnosti rodit a hodně a zdravě kojít, se vykládají jako symboly právě těchto živočišných úkolů ženy ve společenství. Tzv. Landecká (Petřkovická) Venuše je výjimečná tím, že nepodává toto poselství, ale normálním proporčním zobrazením znamená ženu jen jako takovou, tedy její (nebo obecnou) krásu. Totéž, co od samotných počátků znamená kráslení ženy šperky a nejrůznějšími jinými prostředky. Našli se již tvůrci, kteří uměli vidět jinak než bylo běžné, uměli nahlédnout do vyšších duchovních sfér než jen na materiální a funkční skutečnost, zahlédli krásu.

K obdobnému objevu došlo opět ke konci gotiky. Románský a gotický člověk měl smysl pro krásu, nikoli však světskou, ale nebeskou. Žil v přírodě, ale nevnímal ji. Až náhle některého renesančního člověka-poetu uchvátila božská краса přírody. Byla znovu objevena.

²⁹ V křesťanském umění k odhalení těla, zprvu dítěte Ježíška došlo až ke konci středověku. Představitelkou ženské – avšak jen duchovní – krásy byla ve středověku jen Panna Maria. Ke skutečné oslavě ženské krásy došlo až v renesanci, obnovení antického vnímání života (výrazem trestu za nehodný život pak bylo znetvoření krásy při Posledního soudu. Obnažení žen na pranýři bylo součástí nejvyššího ponížení, nikoli oslavou krásy a ženskosti. V moderním umění sexuální motivy, symboly a jiné znaky jsou ženská těla prostředkem k vyjádření všeho, čím ženy okouzlují: krásy bez souvislostí jinými pocity nebo myšlenkami, krásy osobnosti, krásy ženství, milosti, krásy harmonie, krásy tvarů, krásné i oplzlé smyslnosti, zrodu i zániku, éteričnosti, milosrdenství, radosti i bolesti, marnivosti, krásy tajemství, krásy neurčitosti, pomíjivosti, protikladů atd., anebo nekonkrétně jen symbolů oslav a různých pout, i vyjádření jiných pocitů či výpovědí, které jsou případně i mimoestetická a mimo zájmy umění, (viz např. řady soch ctností a nectností od Matyáše Brauna na Šporkově Kuksu)

10.3.4 Ženské pohyby a vzory krásy

Libost vzájemného vzrušení mezi pohlavími z pouhé vzájemné přítomnosti je součástí běžného i záměrného setkávání lidí jako přirozený způsob biologicky zralého života od puberty. Tento způsob je vyvoláván a podporován hormony po stránce fyziologické, libými pocity sexuálními, u lidí také estetickými po stránce citové. Člověk si vybudoval prostředky a rituály, které tuto kvalitativní stránku života zintenzivňují a vstupují do běhu všednosti těmito životodárnými, restitučními a inspirativními prožitky, součástmi kultury vnitřního života jedince. Žena dodává vzájemnosti prožitky se sexuální příchutí a zesiluje je požitky estetickými. Muž je v této situaci spíše jen podněcovatelem, a současně vnímatelem i cílovým předmětem.

10.3.5 Ideál krásy má sexuální základ

Od doby, kdy předměty a tvary začaly ztrácet svůj magický obsah a začaly být vnímány jako zdroj smyslových příjemností, v civilizovaných a kultivovaných společnostech poskytuje žena především výtvarným tvůrčím záměrům nejen estetický ideál, ale je také zdrojem estetických předloh. Jedním z cílů a smyslů estetičnosti a vůbec umění jsou vyvolání pozornosti k estetickým jevům, hodnotám, kvalitám a estetickým pocitům až k estetickým emocím a pocitům krásy, Estetika a umění se však dostaly i za tyto prvotní kvality. Již pravěká magická a později náboženská estetika a umění měly za cíl vzbudit v člověku kromě svých užitných účelových cílů a libých pocitů z krásy forem vyvolat také zamyšlení nad vyššími věcnými i iracionálními složkami hodnotami života a vlastní lidské existence. Gotické výtvarné i hudební umění i pomníková architektura a středověká gregoriánská forma hudby jsou pro nás nejvíce zažitými příklady tohoto překročení od pouhé estetičnosti forem i tehdy populárních a účelových tvůrčích dovedností a umění k jejich oduševnění do stavu vysokého umění. Tato dvojí podoba umělecké i architektonické tvorby pak trvá až dodnes. V novém věku díla tzv. vážného nebo vysokého umění a duchovní díla architektonická vyvolávající nejen estetické, citové a tělesné vzrušení a požitky, ale hlubší prožitky mentální a duchovní a kladou otázky zaměřené na různé stránky vyšších horizontů existence člověka, národů, světa, přesahující běžný nezamyšlený život. Estetické a umělecké prostředky tvorby stále vycházejí z týchž základů, předloh jak ve všech výtvarných uměních, tak v analogických formách v uměních pracujících s jinými než výtvarnými prostředky.

10.4 Muž a sexualita, estetika

10.4.1 Mužské figury v architektuře

Fenomény mužství a mužského těla jsou vnímány jinak, než ženské. V popředí vnímání jejich sexuality není jemnost a poddajnost, ani libá estetičnost, ale síla, samostatnost a jejich výrazy v jiné oblasti, než sexuální libosti, která je schopná transformovat se na estetická hlediska. Z hlediska estetiky je tedy mužství spíše neutrální. Soudě však podle jevů, které figurami mužského těla a partií byly v umění i v architektuře vyjádřeny, šlo o ploditelské schopnosti, stabilitu, obecnou vyváženost jevů, kterými žije určité společenství, lidský rod i celá příroda. Převážně jde o oblasti spíše nadosobní povahy, které však v porovnání se sexuální úlohou a povahou jsou navzájem v určitém rozporu. ať, která různé z těchto vlastností symbolizuje a k nim odkazuje, je falus ve stavu vzrušení a pohotovosti.

Figura falu jako symbolu mužné síly a dalších mužských vlastností nezbytných pro dané lidské společenství jako celek, svou úlohu plní již od doby megalitické dosud. Falus dostává také významnou úlohu, spojení pozemské existence člověka s nebem nebo s nekonečností vesmíru, kde sídlí věční bohové nebo nejvyšší mocnosti, k nimž se člověk ve své lidské nemohoucnosti obrací o pomoc pro zachování rodu. Symbolem falu a tohoto jeho spojení je zprvu vztyčený menhir, čím větší a mohutnější, tím v tehdejší mystice zřejmě i účinnější. Kromě těchto monumentů jsou i menší pomníčky a malé plastiky nebo přímé zobrazení vztyčeného falu jsou častými kultovními díly a předměty od megalitu až do středověku ve všech kulturách světa. I následně v evropské kultuře, ovšem v jiných významech a bez mystické funkce.

10.4.2 Mužská sexualita symbolem síly a energie

Zobrazení mužů slouží spíše jako symbol tělesné síly nebo hlubších myšlenek. Muž, anebo přímo sama mužská sexualita symbolizují spíše sílu a stabilitu schopnost odolávat úkladům přírody, trvanlivost „navěky“. Představou pána světa, nebes i podsvětí je ve všech náboženstvích muž, žena představuje všechny lidské vlastnosti, anebo symbolizuje přírodní jevy pokládané různým způsobem za božské. V křesťanství je pouze jediná žena – svatá rodička člověka Krista-syna Božího, ve středověku zobrazeného někdy dokonce velmi sexuálně jako lidského muže. Všechny ostatní křesťanské nebeské i pekelné bytosti jsou bezpohlavní, v jiných náboženstvích představitel či nositelé přírodních sil jsou převážně bezpohlavní, anebo s oboupohlavní možností.

10.4.3 Megalitické stavby výrazem mužné energie a síly

Dá se předpokládat, že funkce symbolu mužské síly plnily i megalitické stavby. Dodnes odkazují na nadlidské síly tehdejších mužů svou až nadměrnou mohutností přemísťovaných, vztyčovaných a zvedaných kamenných balvanů. Naproti tomu menhiry³⁰, falické pomníčky a jiné falické symboly, později věže i symbolické stromy, křesťanské kříže, muslimské půlměsíce, mohutnost soch Buddhů - se ze Země vzpínají k nebeským. V určité vývojové etapě mnohých civilizací se vyskytují menhiry a jiné falické symboly a megalitické stavby. Později případně monolitické obelisky a sloupy (i železné) a stavby vystavující na odív překonání zemské přitažlivosti, tíhy a technologické obtíže, z nichž mnohé jsou i s dnešními technickými prostředky nepřekonatelné³¹. Tyto balvany byly nezdědky navíc opracovány do takové jemnosti, že do sebe zapadají s téměř bezesparou přesností. i při mnohých složitostech tvarů těchto spár. Od téže doby existuje také mystika falů, symbolů mužských údů,

³⁰ Menhiry a jiné megality nebo megalitické stavby se ve všech světadílech vyskytly v době určité civilizační a kulturní vyspělosti. tamních společenství, jejichž příslušníci se nikdy nesetkali: v Africe (Egypt), v Evropě (Řecko, Francie, Anglie, na Korsice), v Asii (Přední Asie, jižní Asie), v Oceánii (megalitické hlavy na Velikonočních ostrovech), v Americe (střední a Jižní Amerika),.. .. V Evropě již před 6 až 4 tisíci lety, v Oceánii a v Americe až v době evropského starověku. S nimi je spojena a

od týchž dob se vyskytuje falická mystika realizovaná jednak citovanými monolity, jednak různými zděnými stavbami, které je připomínají. Kromě menhirů, monolitických obelisků a megalitických staveb i soch se roztroušeně vyskytují ještě jiné osamělé kameny nebo celá pole malých kamenných falů, a z pozdější doby především v oblastech buddhismu, hinduismu a orientálních náboženství kultovní stavby běžné zděné technologie, avšak nápadně falických tvarů i obdobné soubory (Angkor vat v Kambodži). Falický význam však nemají křesťanské věže, muslimské minarety, ani moderní výškové objekty. Zmíněné náboženské typy symbolizují směr spojení od Země k nebesům a k Bohu. Moderní výškové objekty od výšky tzv. mrakodrapů předvádějí technologickou vyspělost (úspora místa je zanedbatelná, a ani se nezdůrazňuje), avšak chtějí také symbolizovat moc. – tak jako Babylonská věž měla ukázat, že člověk se vyrovná Bohu, Na rozdíl od menhirů a megalitických staveb předvádějí – mnohdy nesmyslně – svou zpupnost, stejně jako Babyloňané.

10.5 Žena a muž tvoří společný celek

10.5.1 Sexuální a nesexuální vnímání

Sexuální vnímání není v běžném životě prvořadé. Aby k němu došlo, je nutný buď vnější nebo vnitřní impuls. Pak lze cokoli vnímat pod sexuálním zorným úhlem, zatímco skutečně jednoznačně na sexualitu se odvolávající znaky nemusí toto hledisko oživit. Vyloženě ženské tvary barokních soch andělů jsou vždy považovány za asexuální³¹. Jindy může být výklad oboustranný, Sexuální orientace některých živočichů je proměnlivá podle okolností, případně i podle věku. Nejde jen o uzpůsobení tělesných orgánů, ale také o o vnímání člověka sebou samým, Odtud vyplývá obliba určitého genderu při zájmu o druhé osoby (heterosexuální a homosexuální), při zájmu o umělecká díla Zájem estetický, umělecký nebo pornografický), anebo také o vlastní sebe prezentaci (transvestitní).

³¹ Význam sexuality v prvotních dobách člověka je přirozený při stálém nebezpečí vyhynutí rodu hladem, nepřízní klimatu, neúrodou, neuložením zvěře, ohrožením dravci, nemocemi). Co nebylo v moci lidí, bylo svěřeno péči magie, kouzel a přítomnosti symbolů. V mnoha symbolech buď je sexuální obsah, anebo v nich může být vidět, zatímco trvale odhalené pohlavní orgány nebo znaky běžně žádnou mimořádnou pozornost nebudily. Je tedy možno uvažovat o sexuálním původu znaků, jejich symbolický význam je dnes již zcela jiný, třeba sexualitě velmi vzdálený. Jedním z křesťanských, zejména středověkých symbolů je tzv. mandorla, útvar rámuující posvátný výjev dvěma protilehlými svislými oblouky. Vytvářejícími tvar mandle. Jde o starý symbol stoupání vzhůru ze země, z otvoru, Tento výklad je velmi blízký obrazu rození – součástí sexuality.

10.5.2 Gejši, prostitutky, bohyně

Vzájemná přitažlivost a vzájemný i nekontaktní styk muže a ženy je nutnou součástí životního cyklu jedinců, který zajišťuje trvání druhu. prostředkem seznamování a výběru. zdrojem libosti. Krásná poetická umění se tradičně spojuje s dráždivostí Ženská sexualita se projevuje zvláště ve zpěvu, tanci, ladných pohybech zdůrazněné ováno Ženskou krásu velmi vzdělaných a pěstěných hetér oceňovali antičtí patriciové v krásných interiérech, dokonce s vybranými pokrmy podávanými přímo do vložné koupele. . Později pak rovněž muslimové oceňují ženskou krásu, zvláště v tanci odalisek s lehkými závoji, ozdobených šperky. V Indii ženy ve složitých tancích představují hiduistické bohy. Na druhé straně světa v dálnovýchodních kulturách poskytuje komplexně doplněný estetický zážitek přítomnost tradičně oděné recitující, tančící a konverzující slavnostně tradičně oděná gejši v estetickém prostředí vyzdobeném vonnými květinami a tyčinkami s vonným čajem v krásné keramice (viz S.K.Neumann: báseň Amaterasu o Mikami) a prožitek zesiluje sedění na zemi (na velmi nízkém sedátku)³².

³² Evropský racionalismus degradoval estetické zážitky z ženské přítomnosti vysoce zušlechtně do estetických a uměleckých zážitků (Řecko, Řím), případně také obřadných rituálů (Japonsko) na pouhou tělesnou prostituci bez jakékoli kultury i estetiky. V 18. století však vznikly tzv. salony, od salonů královských kurtizán (franc. Cour, čteno kúr – dvůr), přes veřejné salony pro měšťanskou honoraci 18. a 19. století, které se snažily dodat styku alespoň povrchní znaky estetičnosti bohatstvím sklouzávajícím až do kýčovitosti. V populárním podání pro lidovou veřejnost vznikly šantány. Hluboký pokles pak přivodily veřejné domy a „hodinové“ hotely soustředěné obvykle do tzv. vykřičené ulic průmyslových měst a čtvrtí pro obecnou veřejnost, kde již o krásu a intelektuální ani citové prožitky již vůbec nejde.

11 UMĚNÍ A DÍLO

11.1 Estetické, umělecké a architektonické dílo

Každý problém estetiky, umění a architektury je v nich realizován různými materiálními nebo „materializovanými“ prostředky (poezie kromě jiných prostředků např. slovy, hudba zvuky a rytmem atd.), které jednotlivě nutně musí mít nějaký tvar a jako celek musí tvořit nějaký zřetelný útvar. Těmito tvary jsou prostředky, na obsahové a sdělovací úrovni jednotlivých prvků, jež se obvykle obecně zahrnují do tzv. poetiky a kompozice daného umění, na úrovni útvarů se pak navzájem liší umělecké druhy, formy, styly. Jako materializovaný umělecký výtvar je nutno uvažovat také prostředky a způsoby zápisů nevýtvarných děl: zápis poezie, divadla apod. písmem, sochy náčrtem, architektury plány a textem, hudby notami, pohybu, tance, mimiky apod. příslušnými symboly.

11.2 Estetické a umělecké figury

11.2.1 Pojetí a významy sexuality v umění a architektuře

- Druhy sexuality: sexuálního páru, sexuality ženské (zralé, dívčí, staré), sexuality mužská (zralé, moudré, nedospělé), asexualita (andělé).
- Sexualita vyjadřuje: jevy kladné, záporné, vlastnosti kladné „příjemnosti, záporné, nepříjemné.
- Odkazy sexuality v díle: na jevy a vlastnosti kladné, záporné, příjemné, nepříjemné)
- Kategorie vyjadřovacích prostředků: prvky: linie, plochy, tělesa, tělesné partie a orgány
- Druhy tvůrčích způsobů: vizuální, hudební, pohybový, mimický, architektonický
- Způsoby vyjádření sexuality: naznačující, znázorňující, zobrazující, metaforické, paralelní, symbolizující abstrahované,
- Sexualita záměrů: nesexuální, bezsexuální, heterosexuální, dvojsexuální..
- Způsoby, postoje: kladný, záporný, ironizující
- Cíle sexuálního pojetí: estetický, umělecký, sdělovací, provokující, osobní vyžití
- Funkce sexuality v díle: téma: motiv, předloha, inspirace

11.2.2 Odlišnosti mužské a ženské estetické a umělecké figury

Sexualitu lze vyjádřit anebo pouze přímo či nepřímo naznačit. V estetickém uměleckém díle nebo v architektonickém díle však převážně nejde o pouhé samoúčelné sdělení o sexualitě. Je pouze vlastností estetického, uměleckého nebo architektonického prvku (figury), jejíž sexuální charakteristika má pouze odkázat na určitý gender, mužský nebo ženský, kterým je vytyčena oblast vlastního rozvoje citění a myšlení vnímatele.

Vlastnosti lidského jedince se však v celém průběhu života mění, takže se kromě genderu odkazuje také na určitou životní etapu – na dítě, jinocha, zralou osobnost, starce a zpravidla současně také na další vymezující charakteristiky: podle situace, povolání, historického začlenění atd. Jsou rozdíly mezi bezstarostným teenagerem a teenagerem v určitém etniku, teenagerem, který nemá možnost prožít tento věk v pohodě a štěstí apod.

Kromě mužského a ženského genderu nutně vznikl v umění ještě fiktivní třetí gender, bezpohlavní andělé a ďáblové. Žádni nemají prvotní ani druhotné pohlavní orgány, ale mají další pohlavní znaky. ušlechtilost andělů je zcela v duchu obecného vnímání vyjádřena ženskými znaky, odpornost ďáblů zřetelnými znaky zvířecímu s tím, že mají základní postavu lidskou, nutně tedy spíše mužskou než ženskou.

Ženské figury celých postav nebo jejich částí (torza, paže, ruce, nohy, šije, ruce, rty, oči, pokožka aj) a figury sexuální specifických partií (sekundární i primární pohlavní znaky), zvláště figurativně zobrazené, vyvolávají pozornost mužů i žen

11.2.3 Vnímání mužské a ženské povahy uměleckých figur

Mužské a ženské figury vnímá člověk sice v obou genderech jako lidské, ale v každém podstatně jiné, což je obsaženo nejen v jejich tělesné podobě a ve fyziologických funkcích speciálních orgánů, ale také ve funkcích celé neuromozkové soustavy a tím i v citových, mentálních i duševních vlastnostech a pocitech a ve vnímání všech duchovních jevů.

Žádné rozdíly nebo funkce a jiné jevy vázané na tyto odlišnosti, nelze považovat za méně nebo více hodnotné. Z hlediska přirozenosti nutných pro fungování přírody, jsou tyto odlišnosti nutné, a spolu tvoří ucelenou jednotku (zde tím nerozumíme rodinu, ale muže a ženu, konkrétněji jejich sexualit se všemi důsledky i mimo tuto oblast), jakou nám naznačuje již zmíněná jednota principů jin a jang. Klady a zápory jsou zde pouze ze subjektivních hledisek každého genderu.

Rozdílnost obou pohlaví se navenek projevuje povahovými vlastnostmi, vnímáním, chováním, způsoby citění, myšlení i prožívání duchovních jevů a hodnot atd. V možnostech estetické, umělecké i architektonické tvorby je možné a nutné všechny tyto jevy vyjádřit a vnímat pouze tělesnými smysly a přetvářením takto získaných počitků duševními pochody do nemateriální oblasti emocionálních, mentálních a duchovních, kde jsou různými způsoby zpracovány, přetvořeny, vyloženy (interpretovány) – vytvořeny nové hodnoty. Estetická, umělecká i architektonická díla je pak nutno opět přetvářejí do smyslu přijatelných znaků a figur, aby je bylo možno vydat, předat dalším lidem.

Žádná estetická a umělecká díla své poselství nesdělují doslovně, pouze je především neverbálními, ale v literatuře i verbálními způsoby naznačují. I ve slovních projevech mají jejich ucelené figury (významové celky) jiný smysl, než sám obsah slov. Tento smysl dostávají uměleckým zpracováním, spíše využitím, uměleckými prostředky (souvislosti, rytmus, rým atd.). Tím zřetelněji díla neslovesná, výtvarná, hudební, pohybová a další.

Architektonická díla mají dvojí způsob vyjádření: svého účelu, svých funkcí atd. a své estetiky a uměleckého vyjádření.

11.2.4 Odlišnosti ženského a mužského principu

Ženskost figur vyplývá z pocitů, které vyvolávají, obecně jsou spojovány s krásou a přívětivostí. Mužský princip je přikládán figurám, které vyvolávají představu síly a energie. V důsledku pak ženský princip je spojován se Zemí, s pozemskou přírodou, existencí a dočasností. Mužský princip je spojován s vesmírnými silami, s trvanlivostí a s věčností.

Tato spojení nejsou zcela umělá. Myšlení ženy se připoutává k realitě, k potřebám praktického života, k přežití vlastnímu i svých dětí, k domovu. Myšlení muže je odpoutáno od této reality, směřuje od domova ven, na lov, do vnějšího prostoru, v konečnosti k vesmíru.

O této skutečnosti svědčí přirozený způsob života přírodních, civilizací a kulturou dodnes ještě téměř nedotčených etnik a komunit, ale také historická díla. Také však přirozená chování všech vyšších živočichů, u kterých nelze předpokládat, že jejich život byl nějakou přesilou deformován.

11.2.5 Zdroje a vlastnosti ženských a mužských figur

Estetické a umělecké tvůrčí prostředky jsou jednak tzv. figurativní, odvozené od přírodních realit a jevů a zřetelně – „čitelné“ je připomínající, jednak abstraktní, vzniklé v lidských myslích jako nalezené a matematizované podstaty jevů existujících v našem světě, avšak v tak očistěné formě skutečně neexistující. Abstraktní myšlení umožňuje vydat se i do dalších reálně neexistujících, anebo pro poznávání nedosažitelných oblastí a vytvářet další abstrakta³³.

³³ Příkladem uměle vytvořených, ale skutečně neexistujících abstrakt, je samotné každé číslo, číselná řada, dokonalý kruh, čtverec apod. Také však donedávna platná představa o atomu jako jádru, kolem kterého v kružnicích krouží elektrony, ale i novodobější představa, že tyto elektrony obíhají v určitých tzv. orbitálech. Tyto představy jsou pouze pomocnými modely, vytvořenými podle statistických (také abstrahovaných) zjištění.

Figury jsou pak v podstatě obdobně vytvořená abstrakta, která odkazují na nějakou zobecnělou představu (model) o realitě – buď obecné, anebo osobní, tedy v představě, jakou má každý jednotlivec vytvořenu sám pro sebe. Tyto figury jsou odvozeny od lidského těla – ženského a mužského a na ně s menší či větší podobností odkazují. Sexualita může být vytvořena kterýmkoli uměleckým druhem tvorby.. Nejvýraznější je vizuální tvorba, velmi často je zobrazena také pohyby a mimikou (pohybová tvorba je založena na účasti vizuálního vyjadřování). Hudební tvorba je zcela odtažitá, avšak takto lze vyjádřit určitá znázornění nebo napětí obdobná nebo připomínající sexuální analogii.

Sexuální charakteristiku je možno vyjádřit i v architektuře. Někdy i celým vzhledem objektu, velmi často však doplňky a výzdobou volné estetické nebo umělecké tvorby, a čisté architektonickými prvky, jejich tvarováním a především profilováním průřezů (řím, patek, hlavic a dřívků sloupů rizalitů, i celými tvary některých větších či menších detailních členění a prvků.

11.2.6 Rekapitulace sexuálních charakteristik některých prvků

Sexuální figury jsou odvozeny od tvarů lidského těla a mohou být lineární, plošné nebo prostorové. Samy mohou být jednoduché nebo složené a odvozeny být od určitého prvku těla, od určitého prvku na těle, od určitých partií těla, části těla, anebo figurou může být celá osoba.

Mužským dojmem působí prvky svými abstraktními, matematizovanými nebo tvrdě působícími tvary, nepřirozeností úhlů. Na mužském těle se nehledá krása samotných forem, ale libosti a příznivé vlastnosti různého, zvláště mimoestetického druhu. Následující schéma nelze považovat za jednoznačné pravidlo. Platnost závisí na různých souvislostech a umění spočívá v tom, nalézt nové, neobvyklé, působivé a překvapivé uplatnění. Např. tím, že určitým formálním prvkem nebo postupem se dosáhne účinek právě opačný, než je pravidlem nebo zvykem:

- tvrdé linie, přímé, zalamované, zvláště svislé linie, ostré úhly.
- Plochy hranaté, rovné, zvláště čtverce, excentrické obdélníky, zvláště rovnoramenné trojúhelníky apod. svou geometrickou přesností a ostrými úhly, svou abstrakcí od živé přirozenosti. Účinek geometrie zjemňuje určitá nepravidelnost, u čtyřúhelníku především poměry stran v tzv. zlatém řezu..
- Hranatá tělesa podobných vlastností jako plochy. Velmi zřetelně tvary, které připomínají partie vypjatých svalů a falus, který odkazuje na mnoho významů.
- Drsnější povrchy, tmavší nebo intenzivní barevné tóny, chlad, odstup..
- Pravidelné a jednoduché prostory, zřetelně geometrické, nedynamické prostory, Přesvětlené prostory, neintimní prostory.

V hudbě durové a nižší tóniny, jednoduché harmonie, ale disharmonické souzvuky a intervaly, jednoduché melodie, nižší a drsnější tóny, důrazný, jednoduchý a příliš pravidelný rytmus apod.

V pohybovém vyjádření ostré pohyby, velké skoky, nedostatek pohybových sekvencí, silové postoje jednotlivce nebo skupinové figury.

Ženským dojmem působí prvky tím, že poskytují současně připomínají tvary a formy naznačující libosti, ženského těla a vyskytující se také v přírodě. Hledají se harmonie, vyváženost, náznaky vládnosti, měkkosti, hebkosti, tepla apod.:

- měkké linie oblouků, vlnovek, esovek, pružin, spirál. Ženský příděch mají také nepravidelnosti, větvení, tupé úhly a vodorovné linie.
- Plochy neurčitě vymezené, negeometrické,
- Obliny a plochy prostorově zakřivené, tělesa nehraná.
- Povrchy hebké, vlasové, teplé, hladké, barevné tóny lomené, zvláště teplé.
- Prostory intimní, poloosvětlené, dynamické a mnohotvárné prostory.

V hudbě měkké molové a vyšší tóniny, složitější a obměňované harmonie, zvláštní a příjemné disharmonie, složitější a proměnlivý decentnější rytmus, poutavé melodie, harmonický, souběžný, protiběžný nebo posunutý vícehlas (kánón, protisměrný, zrcadlový a jiné vícehlasy).

11.3 Motivy, významy, a charakteristiky figur v uměleckých dílech

Pokud v uměleckém díle nejsou lidské figury pouze představiteli samy sebe, mají estetickou nebo uměleckou funkci odkazů na jiné jevy (city, myšlenky, duchovní stavy, události, děje, hodnoty a další témata). Tvůrce podle potřeby tak užívá smíšené uskupení mužských ženských i dětských figur (např. Michelangelův Poslední soud), anebo skupiny i ojedinělé figury pouze mužské (obrazy bitev apod.) nebo ženské (obrazy lyrické apod.).

Celé mužské figury se v uměleckých dílech vyskytují méně často než ženské. Zpravidla představují sílu, boj, energii, věčnost, souvislost s vesmírem, všemohoucnost, spravedlivé souzení, bohy i vládce nad nimi. Ze zjevně sexuálních zobrazení je v některých kulturách obvyklé rituální zobrazování jednotlivých vyobrazení nebo celých cyklů sexuálních aktů v reliéfech na kultovních objektech. Z partií se jen ve speciálně sexuálně zaměřených případech obvykle uplatňuje jen falus – ale to velmi archetypicky, již od samých počátků lidstva v podobě menhirů, v Indii jako symbol ve tvaru náboženských objektů. Symbol falu je nejsilnějším vyjádřením energie, věčnosti a souvislosti života s vesmírem.

Mužské linie a plochy jsou tvrdé, až geometricky odosobněné anebo „svalovité“. Vyjadřují sílu a sílu čerpanou z vesmíru, vážnost, sílu života, anebo odtažitost od pozemské reality, postrádají znaky něhy a neodkazují na ni, ani na jiné jemné, laskavé vlastnosti. Mužská figura nikdy pro svou neurčitou souvislost s vesmírem a mužskou životní sílu je výjimečně „smrtákem“ – a to spíše s ironickým příděchem. Mužská odkazuje na moudrost získanou životními zkušenostmi, sílu své tělesné i duchovní zralosti, nebo to, že ještě ani k jednomu z toho nedospěl.

Ženské figury bývají využívány jako odkazy na příjemné lidské vlastnosti, i na opovrhované vlastnosti³⁴ odkazují a na samy příjemnosti. Celé postavy ženských figur představitelkami bohyň, ochránkyň různých převážně ušlechtilých vlastností, způsobů, konání: umění, vědy i ušlechtilého a spravedlivého boje. Ženské figury přenášejí na různé jevy také ženské vlastnosti a ujemňují i některé mužské projevy: bohyně boje dává boji, lovení apod. ušlechtilý smysl.

Jako metafora může být ženská figura odkazem na lehkost pohybu, radosti života, náznak taneční víření apod.,

Zjednodušená symbolická znázornění vybraných partií ženského těla jsou prostředky pro estetická a umělecká vyjádření jednoznačně v sexuálních souvislostech, nejčastěji však jen přímočarými vulgaritami.

³⁴ Baba kořenářka je současně čarodějnici i léčitelkou, ženské sochy na Šporkově Kuksu zobrazují ctnosti a nectnosti.

12 ZÁVĚR

Žádné rady nemohou dát návod na tvorbu umění a uměleckých děl v jiném smyslu než pouze pro její techniku. Myšlenka, nápaditost, imaginace a podobné fáze umělecké, ale i každé původní tvorby včetně architektury, jsou jevy, které nelze učit. Jedinou možností je – naučit se s nimi zacházet, podnitit je a „materializovat“ je, tj. dát jim formu, která je sdělitelná. Je však také možné vypěstovat v sobě estetický cit a naučit se definovat a rozeznávat užití určitých pravidel, která je v právě aktuální v navyklé kultuře určitého místního společenství. Jde tedy jen o dočasně platné názory, o určitou módu, kterou však v těchto souvislostech nazýváme dobovým stylem nebo slohem, a jsou případně formulovány do různých pravidel. Některá z nich mají dlouhodobou platnost, některá jsou velmi krátkodobá. Naše evropské (i americké) názory i city jsou založeny na „pravidlech“ antické řecko-římské estetiky, a podstatně se liší od pocitů a názorů založených na „pravidlech“ asijských, orientálních a přírodních etnik. Přesto jsme hledali a našli všem společné základy, nikoli formy, spočívající v biologické podstatě člověka jako živočišného druhu a speciálně pak v jeho sexualitě, především její části skryté v hlubokém podvědomí, nevědomí.

Konečným smyslem studie jsou však přece jen závěry alespoň v příkladech. Nejsou pojaty jako zcela konkrétní estetické poučky, ale jako univerzálně použitelné, a nijak neomezující poukazy na možnosti hledání, tvoření a vnímání uměleckých „technických“ tvůrčích prostředků na úrovni tzv. figur. V našem případě figur v souvislosti se sexualitou jako jedním z mnoha dalších činitelů umělecké tvorby a estetického vnímání včetně architektury. Nauka o figurách je základem teorie každého druhu a způsobu estetické i umělecké tvorby. Její společnou formou je obecně pojatá „poetika“: slovních, vizuálních, akustických, pohybových, mimetických, dramatických a dalších uměleckých projevů a estetického vnímání.

LITERATURA

Monografie

- [1] ARCHITECTURAL THEORY, from the Renaissance to the Present. TASCHEN GmbH Köln 2006, 576 s ISBN 3-8228-5085-3 (MSVK G299.525)
- [2] ATLAS světových dějin, 1. díl. Kartografie Praha, Praha 1977. 82 map, 38 s.
- [3] BONDY, Egon: Buddha.DharmaGaia + Maťa, Praha, Praha 1995., str. 194+12 obr. ISBN 80-85905-09-4, ISVB 80-901915-1-7
- [4] BROCKHAUS Encyklopedie. Brockhaus, F.A., München, München 1988. ISBN 3-7653-5, ISBN 3-7653-1206-1
- [5] BUKOVSKÝ, Jan a kolektiv: Dějiny stavitelství. Akademické nakladatelství CERM – Vysoké učení technické v Brně, VUTUM 2001, 240 s. ISBN 80-7204-215-7 (CERM)
- [6] DAVID, Jiří: Výtvarná výchova jako smyslový a duchovní fenomén. Fantisk Polička 1993, Polička 1993. s.tr. 122. ISBN 80-901438-5-7
- [7] DEMPSEYOVÁ, Amy, Umělecké styly, školy a hnutí. Slovart Bratislava, Bratislava 2002, 303 s. ISBN 80-7209-402-5.
- [8] ENCYCLOPAEDIA Universalis, Thesaurus-Index A-C. Encyclopaedia Universalis, Paris, Paris 1996, s. 1-960 ISBN 2-85229-204-4
- [9] HOLCOVÁ, Milena: Lidi, Většina národů ..., 1. díl. ŠALVAR, Brno, Brno 2001, 184 s ISBN. 80-903011-1-8

- [10] CHVATÍK, Květoslav: Strukturální estetika. Host, Brno, Brno 2001, 208 s.. ISBN 80-7294-027-9
- [11] KOFRONĚ, Jaroslav: Učebnice harmonie. Editio Supraphon, Praha. Praha 1981. s.195
- [12] KRÁL, Miroslav: Nevědomí a mystické prožitky. In: Psyché et natura 1/2002. Tomáš Janeček Brno, Brno 2002
- [13] KULKA, Tomáš: Umění a kýč. Torst Praha, Praha 2000, 292 s. ISBN 80-8215-128-2
- [14] KULKA, Tomáš: Umění a falzum, Monismus a dualismus v estetice. Academia Praha, Praha 2004. 182 s. ISBN 80-200-0954-X,
- [15] LIBESKIND, Daniel: Daniel Libeskind, základní kameny života a architektury. Přel.: Kateřina Tlachová. VUTUM Brno, Brno 2006. 254 s.. ISBN 80-214-2927-5.
- [16] LIDSKÉ TĚLO, Monografie, GEMINI, Bratislava, Bratislava 1992 (2. vyd.), Překlad Jaroslav Hořejší. 336 s. ISBN 80-85265-59-1 a ISBN 80-85265-13-3-GEMINI
- [17] MATĚJČEK, Zdeněk, LANGMEIER, Josef: Počátky našeho duševního života. Panorama, Praha, Praha 1986, s.366. (s 83)
- [18] MATHAUSER, Zdeněk: Estetika racionálního zření, Univerzita Karlova-Nakladatelství Karolinum,, Praha 1999.. ISBN 80-7184-792-5, 161 s
- [19] MICHELS, Merith: dtv-Atlas Musik. Deutscher Taschenbuch Verlag, s. 573. ISBN
- [20] NAKONEČNÝ, Milan: Magie v historii, teorii a praxi. Vodnář Praha, Praha 1999, str, 401.. ISBN 80-85255-12-X
- [21] NEUBAUER, Zdeněk, Mozek- evoluce – stvoření, 2. část, II. B2, Evoluce versus stvoření. In: Psyché et natura 1/2002, Tomáš Janeček, str. 61
- [22] OXFORD UNIVERSITY: Oxford Illustrated Encyclopedie of the Arts. Oxford University Press London. 1990, s. 504. ISBN 0-19-869137-8
- [23] RAUP, David, M.: O zániku druhů. Překl. Anton Markoš. Nakladatelství Lidové noviny, Praha. Praha 1995. s. 187. ISBN 80-7106-099-2
- [24] ŠAMÁNEK, Josef:, Fenomén architektury. In: Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské, TU Ostrava, řada stavební, č.1, rok 2002, ročník. II.,. Ediční středisko VŠB.TU Ostrava. str. 109-140, ISBN: 80-248-0397-6, ISSN 1213-1962
- [25] ŠAMÁNEK, Josef: Úvod do estetiky a sociologie architektury. In. Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské, TU Ostrava, řada stavební, rok 2004, č. 1, ročník IV. Ediční středisko VSB, TU Ostrava, str. 177-320. ISBN 80-248-1143-X, ISSN 1213-1962
- [26] UMĚNÍ je abstrakce, cesta virtuální kultury 60. let, Primus, Zdeněk. Kant + Arbor vitae aj.. 328 s.. ISBN 80-86217-30-2

Internet

- [1] www.Google:sexualita, hormony, Mellan: Jiří Mellan: Základy sexuality
- [2] <http://bohyně.mysteria.cz/gender.html>; (Bl.Knebllová-Čapková: Přístupy genderové analýzy ke studiu náboženství I)
- [3] [www.Google.cz; \(Sexualita, hormony\). Course information; http://is.muni.cz/predmety/prdmet.pl?kod=Bi9190&fakulta=1431.čjazyk=en](http://www.Google.cz; (Sexualita, hormony). Course information; http://is.muni.cz/predmety/prdmet.pl?kod=Bi9190&fakulta=1431.čjazyk=en)
- [4] [www.Google.cz; http://64.233.183.104/search?q=cache:gEGac\(Jiří Mellan: základy sexuaklity](http://www.Google.cz; http://64.233.183.104/search?q=cache:gEGac(Jiří Mellan: základy sexuaklity).
- [5] www.Google.cz Indonéské velvyslanectví v Praze, http://www.indonesia.cz/index-cz.php?strana-indonesia-kultura
- [6] www.Google.cz; Japonsko země vycházejícího slunce. http://www.japonsko.net.cz/zajem.gejsa.htm

- [7] <http://edda.blog.cz/0709/duchovni-zivot-povzneseni-a-prostupnost-sfer-axis>
- [8] www.skolatance.cz/clanky-ke-stazeni/clanek_filosofie.umeni.doc (dějiny baletu)
- [9] www.wikipaedia.cz (slovník)
- [10] www.de.wikipedia.org/wiki (slovník)
- [11] www.maka.webzdarma.cz/statnice/e-eo (dějiny umění a estetiky)
- [12] [www.maka.webzdarmacz/statnice/ du_du01](http://www.maka.webzdarmacz/statnice/du_du01) (až do 21) (dějiny umění a estetiky)
- [13] www.dejiny.archii.cz (dějiny architektury)
- [14] www.architektura.e-prostor.info/dejiny.obecne (dějiny architektury)
- [15] www.web.Quick.cz/japan/prednasky.htm (soudobá japonská architektura)
- [16] www.archiweb.cz/news.php?action=show&id=33598type=8 (architektura)
- [17] www.Google:sexualita, hormony, Mellan: Jiří Mellan:Základy sexuality

Jiné prameny

- [1] Deníky: uvedeny v textu
- [2] Jiná periodika: uvedena v textu
- [3] Televizní pořady (ČT 1, ČT 2, NOVA, PRIMA) uvedeny v textu
- [4] Veřejné přednášky a výstavy
- [5] Cyklus: Daniela Rywиковá: Dějiny křesťanské ikonografie, Profit klub Ostrava, 2007

Recenze: Doc. Marian Marschalko, Ph.D

